

A-1413

INSTYTUT TURYSTYKI

*ZAKŁAD ZAGOSPODAROWANIA REGIONÓW I MIEJSCOWOŚCI TURYSTYCZNYCH
BYDGOSZCZ*

*Studium potrzeby wprowadzenia
statusu gminy turystycznej na
przykładzie Szklarskiej Poręby.*

BYDGOSZCZ 1993

Zespół autorski:

doc. dr inż. arch. Romana Przybyszewska Gudelis

mgr Katarzyna Marcysiak

mgr Dorota Walkowiak

BIBLIOTEKA
A. J. W. W. W.
M. J. W. W. W.

Praca wykonana na zlecenie Urzędu Kultury Fizycznej
i Turystyki - symbol R - 5/93

S P I S T R E Ś C I

	strona
1. Cel i geneza opracowania	1
2. Uwarunkowania rozwoju turystyki w gminie miejskiej Szklarska Poręba	7
2.1. Charakterystyka podstawowych zasobów turystycznych gminy pod kątem znaczenia dla rozwoju turystyki ..	7
2.2. Ruch turystyczny	17
2.3. Dostępność komunikacyjna	18
2.4. Ekologiczne problemy Szklarskiej Poręby - pod kątem wymogów turystyki	20
2.5. Działalność promocyjna	25
2.6. Ekonomiczne uwarunkowania rozwoju turystyki	29
2.7. System organizacyjny turystyki	37
2.8. Ogólne prawne regulacje dotyczące gospodarki turys- tycznej w gminie	38
3. Wnioski na temat przydatności ustanowienia statusu turystycznego gminy /wstępne sformułowanie praw i obowiązków gminy/ ad.2.1 - ad. 2.8.	42
4. Wnioski sumaryczne - propozycje organizacji i trybu ustanowienia statusu	53

1. Predyspozycje przyrodnicze i infrastrukturalne /poza obszarem zabudowanym/ do rozwoju turystyki w Szklarskiej Porębie	16
2. Liniowe połączenia komunikacyjne Szklarskiej Poręby	19
3. Bioklimatyczne sezony turystyczne	24
4. Możliwości uprawiania podstawowych form turystyki z punktu widzenia uwarunkowań bioklimatycznych w okresie roku	24

1. CEL I GENEZA OPRACOWANIA

Wśród rozmaitych mechanizmów prowadzenia polityki proturystycznej w gminach, rozważać można stymulanty o charakterze administracyjno-prawnym, z zastosowaniem zachęt i przepisów pozwalających na aktywizację rozwojową społeczności lokalnych i jednostek gospodarczych.

Publikowany materiał założeń rozwojowych "Gospodarki turystycznej w Polsce" opracowany przez Urząd Kultury Fizycznej i Turystyki w roku 1992 zawiera - obok wielu innych cennych postulatów-propozycji "opracowania wzorcowego statutu gminy turystycznej"^{x/} jako narzędzia prawnego, które pomóc może w prawidłowej budowie lokalnego rynku turystycznego.

Dotąd jednak pojęcie GMINY TURYSTYCZNEJ nie ma swej jednoznacznej definicji, ani sformułowanych kryteriów przypisywania podstawowej jednostce administracyjnej miana takiej funkcjonalnej specjalizacji.

Gmina turystyczna może być określona na podstawie kategorii:

- ekonomicznych /dochody osiągnane z turystyki, zatrudnienie w turystyce, wskaźnik Florence'a itd./,

- ruchu turystycznego /liczba turystów i udzielonych noclegów w roku, maksymalna dzienna liczba turystów, wskaźnik intensywności ruchu turystycznego wyrażony stosunkiem liczby udzielonych noclegów do liczby stałej ludności x 1000, czyli tzw. wskaźnik Charvata/,

- atrakcyjności turystycznej /obszarów środowiska przyrodniczego, zespołów i obiektów kultury, jakościowego i ilościowego stanu bazy turystycznej, stopnia dostępności komunikacyjnej, widocznych cech własnej tożsamości społeczno-kulturowej,

x/ Rozdział 4.2. "Mechanizmy ekonomiczne", str. 15

czystości wód, powietrza, gleb oraz wielu innych cech/.

Parametry te mogą być relatywnie łatwo ustalone, choć rola funkcji turystycznej w życiu jednostki osadniczej, bądź zespołu tych jednostek, jest odczuwana znacznie prościej - z autopsji, w kontakcie z nimi.

Dotyczy to w pierwszym rzędzie miast i wsi, które:

1. - mogą prowadzić całoroczną gospodarkę turystyczną, a więc niezależnie od pory roku i związanych z nią warunków aury,

2. - nie posiadają innego konkurencyjnego zaplecza produkcyjnego.

Pierwszemu punktowi odpowiada:

- większość miejscowości górskich i podgórskich,
- uzdrowiska,
- miejscowości, których głównymi cechami atrakcyjności są zabytki, muzea, imprezy kulturalne, możliwość organizowania konferencji, ośrodki businessu i wielkomiejskie centra polifunkcyjne.

Drugi warunek spełnia wiele miejscowości i gmin usytuowanych w różnych regionach Polski charakteryzujących się znacznym bezrobociem, w których przemysł nie był dotąd rozwinięty lub w ostatnich latach uległ destrukcji z racji zużycia bazy materialnej, braku nowoczesnej technologii i trudności w przekształcaniach własnościowych, albo w których recesja związana jest z niedorozwojem rolnictwa. Rozwój turystyki staje się tu szansą znacznie bardziej istotną niż dotychczas.

Rola aktywizująca i kapitałotwórcza inwestycji turystycznych jest dobrze znana, choć nie sprzyja jej w Polsce ani umiejscowienie turystyki w resorcie pełniącym funkcje

socjalne^{x/}, ani też brak faktycznej możliwości zapewnienia startującym podmiotom gospodarczym preferencji kredytowych i fiskalnych, które by pozwoliły na szybkie i bezkonfliktowe pokonanie okresu "rozruchu" gospodarki turystycznej.

Jednocześnie, zarówno w Europie jak i na świecie, rośnie ostra konkurencja na rynkach recepcji turystycznej, choć zmieniające się trendy ~~W~~ kierunku turystyki zrównoważonej, antymasowej, przyjaznej ekologicznie, sprzyjającej rozwojowi jednostki i kontaktom międzyludzkim/ dają Polsce szansę na "przechwycenie" części turystów także z krajów dotąd niezbyt licznie reprezentowanych.

Do najważniejszych zadań podejmowanych przez centralne szczeble zarządzania w ramach realizacji polityki gospodarczej należy dostarczenie efektywnych narzędzi ułatwiających aktywizację gmin przez turystykę. Oprócz działań promocyjnych, szkoleniowych, pomocy w przekształceniach własnościowych, w usprawnieniach legislacyjnych, wymienić tu trzeba popieranie wyróżniających się inicjatyw tych jednostek gminnych, które stać się mogą swoistymi "lokomotywami" rozwoju poprzez turystykę, wypracowując wzorce postępu w warunkach polskiej transformacji.

Jeśli polityka rozwojowa jest popieraniem i wyborem pozytywnych tendencji i przeciwstawianiem się działaniom negatywnym, to stworzenie szansy dla gmin najbardziej aktywnych jest ważnym jej elementem.

Stąd koncepcja utworzenia specjalnych uwarunkowań dla gmin

x/ Połączenie turystyki z kulturą fizyczną w Urzędzie Kultury Fizycznej i Turystyki nie daje możliwości na traktowanie turystyki jako rozwojowego działu gospodarki, zaś usytuowanie jej w Komisji Sejmowej d/s Młodzieży, Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki - przesądza jej pozycję w hierarchii ustawodawczej.

uznanych statutowo jako GMINY TURYSTYCZNE nie powinna budzić zastrzeżeń, choć można ją również potraktować jako przejściową, choć wieloletnią, formę prowadzącą do wzmocnienia szans rozwoju gospodarki turystycznej poprzez prawidłowe przygotowanie produktu turystycznego.

Korzystne dla gminy i kraju skutki wprowadzenia statusu gminy turystycznej wynikać powinny z usankcjonowanego prawnie określenia zestawu praw i obowiązków gmin, związanych z uzyskaniem statusu /patrz rozdział 3/.

Ważnym do ustalenia czynnikiem jest także tryb nadawania statusu gminy turystycznej, gdyż od jego elementów składowych zależeć może powodzenie całego przedsięwzięcia.

Równie istotne są implikacje prawnego uznania specjalizacji turystycznej gminy dla organów państwowych, szczególnie zaś dla budżetu Państwa, który nie powinien być dodatkowo obciążany z tytułu stosowania stymulujących narzędzi rozwojowych.

Koncepcja ustanowienia statusu gminy turystycznej mieści się w dotychczasowych przepisach gminnych, gdyż Ustawa z 8 marca 1990 r. o samorządzie terytorialnym /Dz.U. nr 16, poz. 95 ze zmianami/ w art. 38 przewiduje wydawanie ustaw określających odrębności ustrojowe gmin wykonujących zadania o szczególnym charakterze /np. gmina uzdrowiskowa/.^{x/}

* * *

Bezpośrednią przyczyną podjęcia studium na temat potrzeby i przydatności ustanowienia "statusu gminy turystycznej" było zwrócenie się w październiku 1992 Burmistrza Szklarskiej Poręby - p. Andrzeja Kusztala do ówczesnego Prezesa UKFiT - p.Z.A. Zalewskiego z prośbą o opracowanie "wzorcowego modelu /statutu/

x/ Porównaj: "Wspólnota" nr 21, 23 maja 1992 rok, - "Wprowadzenie do projektu ustawy o gminach uzdrowiskowych" - str. 14.

funkcjonowania gminy turystycznej". Uzasadniając pogląd spełniania przez Szklarską Porębę warunków ułatwiających wykonanie takiego opracowania, Pan Burmistrz podkreślał, iż miasto to /gmina miejska/:

- posiada historyczną renomę jako stacja klimatyczna,
- uchwałą Rady Miejskiej z r. 1990 określiło turystykę jako podstawową dziedzinę rozwoju,
- podjęło szereg decyzji gospodarczych o znaczeniu proturystycznym, wśród nich: modernizuje i rozbudowuje infrastrukturę wodno-ściekową z oczyszczalnią; zleciło opracowanie planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego miasta^{x/}, uzyskało kompromis z Ministerstwem Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa na temat rozbudowy i modernizacji przez firmę austriacką urządzeń narciarskich w rejonie Karkonoskiego Parku Narodowego /Szrenica - Łabski Szczyt/; przewiduje zamianę paliw stałych na gazowe lub elektryczne w ogrzewaniu budynków.

Biuro Kształcenia i Nauki UKFiT uznało celowość wniosku Burmistrza Szklarskiej Poręby przekazując pracę do realizacji Instytutowi Turystyki.

Polemiczne dyskusje nad potrzebą wprowadzenia statusu gminy turystycznej, wśród nich dezawuowanie jakiegokolwiek sensu legalnego formułowania odrębności turystycznej gminy, określanego jako relikty socjalistycznych apriorycznych decyzji administracyjnych ustanawianych przez władze centralne - kazały zmienić nieco charakter pracy w kierunku studium potrzeb takiej regulacji - na przykładzie gminy miejskiej Szklarska Poręba.

Założenia do planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego opracowane przez wysokiej klasy urbanistów - wszechstronnie i

x/ założenia zatwierdzone w grudniu 1992,

wieloskalowo rozpatrując możliwości organizacji przestrzeni dla mieszkańców i turystów, ukierunkowując prawidłowy rozwój funkcji i ochronę środowiska naturalnego. Jednocześnie, miasto uzyskało pomoc zagraniczną w skonstruowaniu modelu rozwojowego turystyki, w osobach znanych ekspertów turystyki: prof. Kaspara ze Szwajcarii oraz dr Würzla z Austrii, którzy w ciągu roku 1993 włączyli się w formie serii aktywnych konsultacji do wypracowania właściwego wzorca funkcjonowania górskiej stacji sportów zimowych i letnich, jaką jest Szklarska Poręba.

Niniejsze opracowanie - rozważając obiektywnie różnorodne cechy Szklarskiej Poręby odnoszące się do jej stanu obecnego i predyspozycji rozwoju turystyki, jak też jej ekonomicznych, środowiskowych i społecznych skutków, oraz istniejących uregulowań prawno-gospodarczych, przedstawia argumenty i wstępne propozycje dotyczące wprowadzenia statusu gmin turystycznych.

W sensie możliwości przyszłego wykorzystania rezultatów pracy, posiada więc ona szersze perspektywy od początkowo zakładanych.^{x/}

x/ mimo uszczuplenia o 1/3 środków finansowych na nią przewidywanych.

2. UWARUNKOWANIA ROZWOJU TURYSTYKI W GMINIE MIEJSKIEJ SZKLARSKA PORĘBA

2.1. CHARAKTERYSTYKA PODSTAWOWYCH ZASOBÓW TURYSTYCZNYCH GMINY POD KĄTEM ZNACZENIA DLA ROZWOJU TURYSTYKI

Rodzaj zasobów	Charakterystyka	Negatywne cechy dla rozwoju	Wnioski i propozycje rozwojowe
1	2	3	4
IA. <u>PRZYRODNICZE</u> <u>PODSTAWOWE</u> /decydujące o turystycznej funkcji gminy i głównych formach turystyki/.	<u>Fragment Karkonoszy:</u> główne szczyty: Szrenica /1362 m npm/ i Łabski Szczyt /1471 m npm/ oraz ich północne zbocza; całość objęta ochroną jako Karkonoski Park Narodowy.	1/ Zanieczyszczenie środowiska 2/ Ograniczenia wynikające z reżimu ochronnego środowiska przyrodniczego.	- Obecnie bardzo intensywnie wykorzystywane; ze względu na możliwość degradacji środowiska przyrodniczego nie wskazany intensywny rozwój, konieczność studiów krajo- obrazowych.
- Masywy górskie	<u>Fragment Wysokiego Grzbietu Gór Izer- skich</u> - kilka szczytów o wys. ok. 1000 m npm oraz ich połud- niowe stoki zalesione; stano- wią obszar chronionego krajob- razu.	- Zanieczyszczenie środowiska - Zniszczenia lasów	- Postulowany rozwój turystyki, szczególnie sportów zimowych /wymagający jednak rozwoju infrastruktury/ w celu przejęcia części ruchu z objętego większymi zagrożeniami terenu Karkonoszy oraz rozwój łagodnych form turystyki, m.in. planowana wioska traperska na terenie starej osady Jakuszyce-Orle.

1	2	3	4
			Rozwój górskiej turystyki rowerowej i wędrowek pieszych, rowerowych, konnych.
- Klimat	Typowo górski- alpejski mimo stosunkowo nie tak dużego wzniesienia nad poziom morza /tereny zabudowane Szklarskiej Poręby leżą na wys. 440-886 m npm/; bodźcowy; charakteryzuje się dużym nasłonecznieniem; niską średnią roczną temperaturą i długą zimą, sprzyjającą długiemu zaleganiu pokrywy śnieżnej od 110 dni w Szklarskiej Porębie do 193 dni na Szrenicy, umożliwia przedłużenie sezonu turystycznego prawie na cały rok /patrz ryc.3 i 4/.	1/ Zanieczyszczenie powietrza ze źródeł lokalnych i poza-lokalnych /w tym zagranicznych/, 2/ degradacja lasów powoduje niekorzystne zmiany mikroklimatu.	1/ Pożądane eliminacje lokalnych źródeł zanieczyszczeń i odnowa szaty leśnej. 2/ Postuluje się szerszą promocję zdrowotnych walorów klimatu Szklarskiej Poręby /ew. łącznie z możliwością korzystania z wód leczniczych/.
- Lasy	Zalesienie gminy - 84,7 %; lasy porastają cały obszar gminy poza terenami zabudowanymi i najwyższymi szczytami: Łabskim Szczytem i Szrenicą; dominujący typ lasu - bór	1/ część lasów na terenie KPN, co wyklucza niektóre formy użytkowania, np. zbieractwo, a na inne nakłada ograniczenia,	Postuluje się propagowanie form ekoturystyki, pod warunkiem poprawy stanu lasów, wprowadzenia prawidłowej leśnej gospodarki ekologicznej /mieszane lasy, gniazdowe wyręby itd.,

1	2	3	4
mieszany górski i bór wysoko- górski, dominujący gatunek - świerk /buk/; uwidaczniają się charakterystyczne górskie piętra roślinności, obniżone w stosunku do Karpat o 200-250 m na skutek surowego klimatu.	2/ lasy podlegają silnym zagrożeniom ze strony zanieczyszczenia środo- wiska, głównie powietrza /Jeleniogórski Obszar Ekologicznego Zagrożenia/ część lasów w Karkono- szach i Górach Izerskich - jest silnie zniszczona, podlegała wadliwej gospo- darce leśnej.	Postuluje się szersze pro- pagowanie walorów leczni- czych i profilaktycznych, w przyszłości wykorzystanie źró- deł, inwestycje w zakresie infrastruktury.	
Wody lecznicze	16 źródeł wód termalnych i mi- neralnych oraz złoża torfu /w Jakuszycach/, na bazie którego propaguje się budowę zakładu pasty borowinowej.		
IB. <u>PRZYRODNICZE TO-</u> <u>WARZYSZACZ</u> /dla niektórych form turystyki/	Wodospad Kamieńczyka /27 m/ - największy po tej stronie	Tereny wokół wodospadu Ka- mieńczyka wymagają ciągłej	Wykorzystanie - krajoznawstwo, wędrowni piesze,

1	2	3	4
	Karkonoszy i wodospad Szklarki /13 m/.	konserwacji /osypujący się wąwóz skalny/.	
- Sieć rzeczna	Główne rzeki - Kamienna z dopływami i Izera.	Zanieczyszczenie wód - szczególnie Kamiennej, /źródło - miasto i huta/.	Możliwość wykorzystywania dla wędkarstwa, szczególnie w okolicach planowanej wioski transperskiej w Jakuszycach.
- Pojedyncze skałki	Licznie rozrzucone, zarówno w Karkonoszach jak i Górach Izerskich, skałki granitowe i granitognejsowe, np. Chybotek, Orla Skała, Sowiniec, Białe Skały.	Położenie na terenie Parku Narodowego, do niektórych skałek słaba dostępność.	Krajoznawstwo, malowniczy element w czasie wędrówek pieszych, postuluje się wykorzystanie niektórych grup skalnych dla wspinaczki skałkowej.
- Grota	"Czerwona Jama" - wyrobisko przechodzące w grotę	W okresie zimowym zwiedzanie niebezpieczne	Wykorzystanie dla krajoznawstwa, speleologii.
<u>II. KULTUROWE</u>			
- Huta Szkła Kryształowego "Julia" - muzeum.	Tradycyjny przemysł dał początek osadzie /nazwa miasta/ w XIV w., część budynków zabytkowa - udostępniona do zwiedzania.	1/ Działalność huty stwarza zagrożenie dla środowiska /zanieczyszczenie powietrza i wód/.	Postuluje się szersze turystyczne wykorzystanie huty - jako muzeum, ew. połączonego z możliwością obserwacji lub uczestnictwa w procesie produkcji - może doprowadzić

1	2	3	4
		do jej zamknięcia /przeniesienie produkcji do Piechowic/.	dukcji i szerszego zakupu miejscowych wyrobów, z ograniczeniem masowej produkcji ze względu na sąsiedztwo par-ku narodowego.
- Zabytki	Brak zabytków wysokiej rangi, kilka obiektów z początku stulecia /m.in. pensjonaty, kościoły/, domy sławnych ludzi związanych z miastem: braci Gerharta i Karola Hauptmannów - pisarzy i dramaturgów /Gerhart Hauptmann nagrody Nobla w 1912/, Vlastimila Hofmana - malarza /obrazy m.in. w kościołach Szklarskiej Poręby Dolnej/; Minimuzeum Energetyki w budynku dawnej elektrowni wodnej.	Postępująca dekapitalizacja budynków zabytkowych.	Możliwość szerszej promocji np. sławnych ludzi Szklarskiej Poręby i miejsc z nimi związanych z odpowiednimi ekspozycjami.
III. <u>BAZA NOCLEGOWA</u> A - o wyższym standardzie	Hotele: Sudety, Sporthotel; pensjonaty: Alfa, Ametyst,	1/ Dekapitalizacja bazy,	Konieczność rozwiązania spraw

1	2	3	4
	Gencjana, Hektor; domy FWP: Halny, Zdrowie; dom zakł. Ju-nal; łącznie ponad 600 miejsc noclegowych.	szczególnie tej podlegającej przekształceniom własnościowym /domy FWP i zakładowe/.	własnościowych i podwyższenia standardu miejsc noclegowych /uświadomienie gestom rom bazy takiej potrzeby/ oraz podniesienie poziomu obsługi, także towarzyszącej.
B - o średnim standardzie	- 3 hotele, motel, 2 gościńce, 22 pensjonaty, ponad 80 domów wczasowych, kwatery prywatne, łącznie około 5 tys miejsc noclegowych.	2/ Mała liczba miejsc noclegowych o wyższym standardzie /dla turystów zagranicznych/.	
C - baza tania młodzieżowa i turystyczna	- camping, schronisko PTSM /72 miejsca/, 4 schroniska górskie /247 miejsc noclegowych/.	3/ Ogólnie niski standard pensjonatów /np. brak łazienek przy pokojach/.	
D - baza sanatoryjna	W Szklarskiej Porębie Górnej - sanatorium "Granit" o wysokim standardzie + sanatoria w Szklarskiej Porębie Dolnej.	-	Pożądana współpraca z zapleczem balneologicznym w Świeradowie-Zdroju.
IV. <u>BAZA GASTRONOMICZNA I ROZRYWKOWA</u>	11 restauracji, 25 barów, 6 kawiarni i 6 lokali rozryw-	Brak bazy o wyższym standardzie, brak dobrych lokali	Konieczność wzbogacania specjalizacji obiektów, standardu

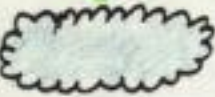
1	2	3	4
	kowych /łącznie ok. 1,5 tys. miejsc konsumenckich + ponad 50 miejsc w małej gastronomii/ Galeria "F", kino.	rozrywkowych, szczególnie dla młodzieży.	poprawianie jakości usług, szczególnie w odniesieniu do lokali rozrywkowych, poszerzenie obsługi przy głównych skupiskach ruchu /wyciągi, dworzec itd./.
V. <u>USŁUGI TURYSTYCZNO-</u> <u>HANDLOWE</u>			
A. Informacja turystyczna	- Miejski Ośrodek Informacji - Biuro Turystyki "Al-MAR" - Biuro Turystyki "Sudety-IT" - hotel "Sudety" - komputerowy System Informacji Turystycznej "Szrenica - it" - Biuro Podróży "Centur - Karonoszek" - Biuro Podróży "Schwarzer" - Biuro Turystyki "Al-Mar" - Biuro Turystyki "Sudety-IT" - Miejski Ośrodek Informacji Turystycznej - Przedsiębiorstwo Turystyczne "Ula"	1/ Brak informacji na Dworcu PKP, 2/ Niedostateczna informacja wizualna /tablice, czytelnne, dobrze widoczne drogowskazy/.	Niezbędne zapewnienie podstawowej informacji w punktach przyjazdu turystów oraz opracowanie systemu informacji wizualnej prowadzącej do głównych miejsc zainteresowań turystów. Pozytywnie ocenia się usytuowanie i działalność Miejskiego Ośrodka Informacji Turystycznej.
B. Obsługa ruchu turystycznego			

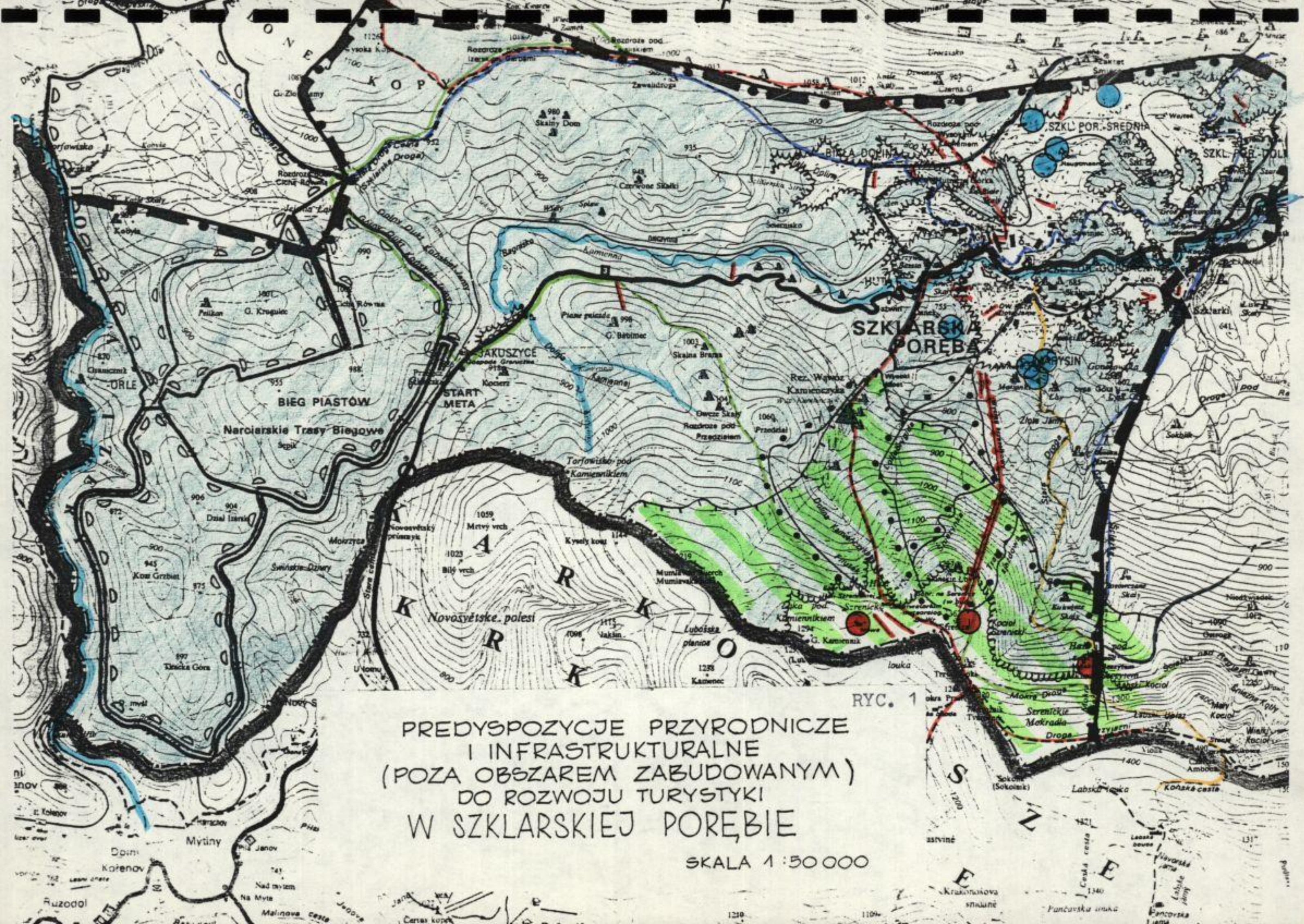
1	2	3	4
C. Centrum handlowo-usługowe	- Przedsiębiorstwo Turystyczno-Handlowe "ŁABA" Centrum Szklarskiej Poręby Górnej, głównie ul. Jedności Narodowej i przyległe, gdzie znajdują się liczne obiekty handlowe, usługowe /w tym większość biur turystycznych/ lokale gastronomiczne i rozrywkowe.	Zagrożenie dla pieszych stanowi duży ruch, w tym samochodów ciężarowych na ul. Jedności Narodowej - trasa do granicy.	Propozycje rozwiązania wymienionych zagrożeń - patrz rozdział 2.3.
VI. <u>BAZA SPORTOWO-REKREACYJNA</u> - Wyciąg krzesełkowy	Od sezonu zimowego 93/94 nowa dwuosobowa kolej linowa o przepustowości 1400 osób/godziny + zagospodarowanie terenu przyległego /Kolejka na Szrenicę/.	Zagrożenie dla Karkonoskiego Parku Narodowego, - w obrębie którego znajduje się wyciąg, uwaga na pojemność turystyczną, na uciążliwość parkingów itd., w niektórych przypadkach nadmierna penetracja terenów chronionych - KPN.	W trakcie realizacji - nowoczesne urządzenia budowane przez firmę austriacką Doppelmayr /inwestor - Arlberger Bergbahnen AG z Innsbrucka/. Docelowo - propozycje zespołu ski-arena. Pożądane przeniesienie części ruchu turystycznego, szczególnie związane z narciarstwem zjazdowym, poza tereny

1	2	3	4
- Wyciągi orczykowe	Kilkanaście wyciągów o niższej długości na zboczach o niższym stopniu trudności		KPN /wymaga przygotowania odpowiedniej infrastruktury.
- Narciarskie trasy zjazdowe	5 tras /wszystkie w masywie Szrenicy o długości od około 1400 m do 4400 m, o różnicy poziomów od 177 do 637 m, o różnym stopniu trudności; 2 posiadają homologację FIS.	uwagi, jak wyżej	
- Narciarskie trasy biegowe	Trasy o długości od 3 do 50 km.	-	Jako specyfika Szklarskiej Poręby /Bieg Piastów i inne/ wymaga zbilansowania określonych potrzeb na infrastrukturę towarzyszącą.
- Wypożyczalnie sprzętu sportowego	6 wypożyczalni na terenie miasta, w tym wypożyczanie górskich rowerów w okresie wiosna-lato-jesień		
- Firmy i zespoły obiektów sportowych	firmy "Kamix", "Maraton", "Sudety - IT", sale gimnastyczne,		Pożądane dalsze towarzyszące

1	2	3	4
	korty, siłownia, sauna, 3 gabinety odnowy biologicznej.		obiekty usług, przede wszystkim jeśli służyć jednocześnie mieszkańcom stałym.
- Ujeżdżalnia koni	oferuje przejazdy bryczką, naukę jazdy konnej		
- Miejski Klub Sportowy "Julia"			
VII. <u>IMPREZY:</u>			
- Bieg Piastów i Medyków /pierwsza sobota marca/ - masowy otwarty bieg narciarski, /prawdopodobieństwo zaliczenia do światowej rodziny biegów długich/		Jednorazowa liczba uczestników odpowiadać winna pojemności środowiska i infrastruktury turystycznej.	Próba poszerzenia o dalsze biegi: Polonii, Nauczycieli. Możliwość szerszej promocji imprez - jako turystycznej atrakcji miasta oraz organizowania kolejnych imprez /w sezonach martwych/.
- Harcerski Bieg Narciarski,			
- Festyn Narciarski "Narciarskie Tango",			
- Puchar Karkonoszy /FIS; trzecia dekada stycznia/			
- Akademickie Mistrzostwa Polski w kajakerstwie górskim /kwiecień/,			
- Powitanie lata /czerwiec/			
- Dni Szklarskiej Poręby /lipiec/			
- Ogólnopolska Turystyczna Giełda Piosenki Studentów /sierpień/			
- Międzynarodowy Zlot Motocykli Ciężkich i Weteranów /ostatni weekend/,			
- Dni Turysty /wrzesień/			
- Jasełka i Koncert kolęd /Święta Bożego Narodzenia/.			

OBJAŚNIENIA

	granica państwa		wyciąg krzesełkowy
	granica gminy		wyciąg orczykowy
	granica i obszar Karkonoskiego Parku Narodowego		narciarskie trasy zjazdowe
	tereny zalesione		narciarskie trasy biegowe
	główne rzeki		szlaki turystyczne
	pojedyncze skałki		schroniska turystyczne
	źródła lecznicze - proponowany odwiert (wg dr J.Fistka)		
	inne (wodospady, grota)		

2.2. Ruch turystyczny - wg dostępnych danych

2.2.1. Stan bazy noclegowej:

- W 1990 r. ogółem 5.331 miejsc w tym 5.268 całorocznych, /3.548 - w obiektach czasowych,
- w 1991 r. - ogółem 5.561.
- W latach 1992 i 93 - wykonywana jest inwentaryzacja miejsc noclegowych, z próbą ich kategoryzacji; Dotychczasowe szacunki stanu bazy ok. 6.000 miejsc noclegowych: 5 hoteli, 2 gościeńce, 1 motel, 26 pensjonatów, 90 domów zakładowych i FWP /częściowo wdzierżawionych osobom fizycznym/, 66 kwaterodawców, 1 schronisko szkolne, 3 górskie i 4 inne obiekty.

2.2.2. Wykorzystanie miejsc noclegowych

- W okresie I-IX 1990: 65.499 korzystających z noclegów /38.038 w obiektach czasowych/; 409.513 udzielonych noclegów /317.014 w obiektach czasowych/.

Wykorzystanie miejsc noclegowych - 29 %.

- W okresie X.1990 - IX.1991: 87.709 korzystających z noclegów, w tym 4.268 cudzoziemców; /5 % ogółu/; 615.866 udzielonych noclegów, w tym 17.254 cudzoziemcom /3 % ogółu noclegów/; wykorzystanie miejsc noclegowych - 30 %.

- Wg Szacunków Inspektora d/s turystyki: w r. 93 w Szklarskiej Porębie przebywało 1,1 mln turystów, w tym 350 tys. cudzoziemców; wykorzystanie miejsc noclegowych - 60 %;

2.2.3. Wskaźnik Charvata r. 1991 = 615.866 udzielonych noclegów

8.000 mieszkańców

x 1000 = 66,6

2.2.4. Długość pobytu:

- W okresie I-IX.1990: 3,2 doby w obiektach turystycznych;

- 8,3 - w obiektach czasowo-wypoczynkowych;
- W okresie X.1990-IX.1991: 7,1 dnia turyści krajowi; 4,0 dnia - cudzoziemcy.

Danych aktualnych - brak.

2.2.5. Ruch na drogowym przejściu granicznym w Jakuszycach

- W r.1990 odnotowano prawie 2,5 mln przekroczeń granicy, w tym 419 tys. przyjazdów obywateli ówczesnych krajów niesocjalistycznych;
- W r.1992 odnotowano prawie 2,4 mln przekroczeń granicy, w tym 176,5 tys. przyjazdów z Czech, 579,3 tys. przyjazdów z innych krajów.

2.2.6. Kolejowe przejście graniczne Jakuszyce-Harrachov:

- Przejście jest przystosowane dla ruchu osobowego i towarowego - nie eksploatowane.
- W r. 1992 kursy pasażerskie uruchamiano okresowo.
- Docelowo linia Wrocław-Szklarska Poręba-Harrachov-Liberec ma odciążyć drogowy ruch osobowo-towarowy. Dla wspierania tych planów w Szklarskiej Porębie działa Towarzystwo Kolei Izerskiej.

2.3. Dostępność komunikacyjna

2.3.1. Odległości i połączenia komunikacji publicznej Szklarskiej Poręby:

a./ Odległości drogowe od:

- Jeleniej Góry /20 km/,
- Wrocławia /136 km/,
- Warszawy /475 km/,
- przejścia granicznego w Jakuszycach /na terenie gminy - 9 km od centrum/,

- przejścia w Zgorzelcu - /70 km/,
- Pragi /147 km/ - trasa nr 3 /E 65/,
- Drezna /166 km/,
- Berlina /281 km/.

Bezpośrednie połączenie PKS: z Wrocławiem, Brzegiem, Koninem, Łodzią, Bolesławcem i Zgorzelcem.

b./ Połączenia kolejowe:

- Jelenia Góra - 8 połączeń dziennie,
- Warszawa: bezpośrednie połączenie 1 x dziennie /z przesiadką w Jeleniej Górze/,
- Wrocław - 6 x dziennie + wygodny pociąg "Szrenica" sezonowy w soboty i niedziele - skorelowany z autobusem dowożącym pod wyciąg narciarski
- linia kolejowa do Harrachov - uruchamiana okresowo.

c./

Powiązania lotnicze:

- dojazd do Wrocławia - j.w., skąd loty do Warszawy /lotnisko międzynarodowe/,
- możliwość dojazdu do Pragi /lotnisko międzynarodowe/.

2.3.2. Połączenia telefoniczne:

- automatyczne, /lecz technicznie mało sprawne/ do Polski oraz miast w Niemczech,
- przy pomocy centrali telefonicznej do Szklarskiej Poręby.

2.3.3. Problemy komunikacji wewnętrznej:

- uciążliwość trasy tranzytowej Szczecin-Praga /droga krajowa nr 3, dawna E 65/, która przebiega przez centrum miasta
- główny ciąg handlowo-usługowy, powodując hałas, zanieczyszczenie spalinami - wobec znacznego natężenia ciężkiego ruchu towarowego,
- brak sprawnego dojazdu do dolnej stacji wyciągu krzesełkowego i strzeżonego parkingu całodobowego,

- Zgorzelec - przejście graniczne
z Niemcami - 1,3 h
- Berlin - 4,6 h

linia kolejowa Szklarska Poręba-
Harrachov-Liberec - uruchamiana
okresowo

droga E-65 - droga krajowa nr 3 -
- Jelenia Góra - 0,3 h, Szczecin
6 h
- połączenie z drogą nr 5 -
Wrocław - 3 h, Poznań - 6 h

Jakuszyce - przejście graniczne
z Czechami; w 1992 r. - ok. 2.400
tys. przekroczeń granicy, w tym
755,8 tys. przyjazdów cudzoziemców
do Polski (176,5 tys. z kraju są-
siedniego, 579,3 tys. z pozostałych)

droga E-65 - Praga - 2,5 h

- brak publicznej komunikacji wewnętrznej w rozległej przestrzennie gminie miejskiej /łącznie 7550 ha/, /miasto ok. 300 ha/, o dużym zróżnicowaniu wysokościowym /tereny zabudowane - od 440 m npm. do 886 m npm./.

2.3.4. Propozycje optymalizacji komunikacji w gminie miejskiej:
z "Założeń do miejscowego planu ogólnego zagospodarowania
przestrzennego"x/ :

- przeniesienie drogi tranzytowej poza głównny ciąg handlowy /zrezygnowano z budowy obwodnicy w związku z planem przeniesienia tranzytowego ruchu ciężarowego - najbardziej uciążliwego - na planowaną nową autostradę A-3 z przejściem granicznym w Lubawie - /informacje z założeń do planu regionalnego/,
- zaprojektowanie wspomagającego układu ulic doprowadzających ruch do rejonu wyciągu krzesińskiego oraz zabezpieczenie na tej trasie maksymalnie możliwej liczby miejsc,
- podjęcie próby odtworzenia sprawnego systemu komunikacji wewnątrzmięskiej, ew. w powiązaniu z systemem komunikacji zbiorowej aglomeracji jeleniogórskiej,
- uruchomienie nieczynnego odcinka linii kolejowej Szklarska Poręba - Harrachov, oraz dodatkowych stacji /Jakuszyce, Huta/, w celu pełnego wykorzystania możliwości przewozowych kolei i ograniczenia ruchu samochodowego w mieście.

2.4. Ekologiczne problemy Szklarskiej Poręby - pod kątem wymogów
turystyki

x/ zatwierdzone w styczniu 1993:

Autorzy: Zespół pod kier. generalnego projektanta mgr inż.arch. Włodzimierza Szostka, "Pro-Urbi" - Przedsiębiorstwo Projektowo-Usługowe, Wrocław.

2.4.1. Środowisko geograficzno-przyrodnicze, w jakim położona jest Szklarska Poręba decyduje przede wszystkim o jej atrakcyjności turystycznej - zarówno letniej jak i zimowej.

Składają się na nie:

- kontrastowe urzeźbienie z wałem Karkonoszy od strony południowej a Wysokim Grzbietem Gór Izerskich od północy,
- malownicze, zalesione stoki górskie i rumowiska skalne na szczytach Karkonoszy, z doliną rzeki Kamiennej, wzdłuż której usytuowana jest rozległa przestrzennie zabudowa miasta,
- unikatowe krajobrazowo, liczne grupy skałek w rejonie Szrenicy i Jakuszyca,
- wodospady Kamieńczyka /27 m łącznej wysokości/ i Szklarki /13 m/,
- specyficzny, alpejski klimat, w tym wyjątkowo korzystne dla turystyki warunki śniegowe.

2.4.2. Wybitne wartości naturalne i krajobrazowe rejonu Szklarskiej Poręby chronione są prawnie przez:

- Obszar Karkonoskiego Parku Narodowego /patrz mapa/, powołany w 1959 roku, obejmujący południowo-wschodnią część gminy miejskiej oraz enklawę w rejonie Wodospadu Szklarki,
- obszar chronionego krajobrazu: Karkonosze - Góry Izerskie, który obejmuje cały teren gminy poza rejonami o wyższych sankcjach ochronnych.

2.4.3. Podstawowe kolizje między wymogami zachowania i czynnej ochrony środowiska naturalnego a funkcją turystyczną.

- Na terenie Karkonoskiego Parku Narodowego znajduje się krzesełkowa kolej linowa na Szrenicę /zbudowana w l.1959-63/, obecnie przebudowywana - jako dwukrzesełkowy wyciąg produk-

cji austriackiej firmy "Doppelmayr".

- w masywie Szrenicy wytyczno 5 narciarskich tras zjazdowych /teren KPN/.

- Zanieczyszczenia komunalno-turystyczne Szklarskiej Poręby, w tym przewaga ogrzewania węglowego ośrodków wypoczynkowych i pensjonatów oraz budynków mieszkalnych, spływające do rzeki Kamiennej zanieczyszczenia z tzw. "szosy czeskiej", wzdłuż której odbywa się intensywny ruch transportowy przez Jakuszyce do Czech /szczególnie zimą, gdy ulice posypywane są żużlem/.

2.4.4. Inne/poza turystyczne/ zagrożenia dla środowiska przyrodniczego:

- Zanieczyszczenia powietrza - transgraniczne i miejscowe: gmina miejska Szklarska Poręba leży w granicach jeleniogórskiego obszaru ekologicznego zagrożenia, będącego pod wpływem zanieczyszczeń przemysłu miejscowego oraz tzw. energetycznych; przekroczenia norm dotyczą głównie dwutlenku siarki, fluoru, pyłu zawieszonego, tlenku węgla i ozonu.

Smog nad miastem degraduje w znacznym stopniu jego walory turystyczne.

- Huta Szkła Kryształowego "Julia" - emituje związki fluoru i ołowiu oraz zanieczyszczenia energetyczne, a także odprowadza niedostatecznie oczyszczone ścieki; zakład jest obłożony karami i otrzymał szereg zaleceń, których nie wykonuje, ze względu na nieuregulowany stan prawny /możliwość zamknięcia i przeniesienie produkcji/.

- Wadliwa gospodarka leśna, która poprzez stosowanie monokultur oraz źle dobranego materiału szkółkarskiego doprowadziła do wymierania lasów /proces spotęgowany zanieczyszczeniem środowiska/.

2.4.5. Ustalenia dot. wymogów ochrony przyrody w "Założeniach do miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Szklarskiej Poręby" z listopada 1992 roku^{x/}:

- utworzenie otuliny wokół Karkonoskiego Parku Narodowego,
- powiększenie rezerwatu "Torfowisko Izerskie" /dotychczas poza granicami miasta/,
- uznanie 5 obszarów za użytki ekologiczne i jednego za zespół przyrodniczo-krajobrazowy,
- określenie maksymalnej pojemności turystyczno-rekreacyjnej obszaru na 25 tys. osób/dobę, w tym w strefie Karkonoszy - 13-14 tys. osób/dobę,
- zachowanie dotychczasowego charakteru niezagęszczonej zabudowy w rejonach Szklarskiej Poręby Średniej i Dolnej oraz innych obrzeżnych terenów miasta,
- uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej poprzez utworzenie systemu retencji wodnej w górnym biegu rzeki Kamiennej, skanalizowanie Szklarskiej Poręby Dolnej, poprawę zaopatrywania miasta w wodę.

2.4.6. Wymogi KPN wobec turystyki:

- Plany zagospodarowania przestrzennego gmin, na których położony jest Park, w trakcie ich opracowywania są uzgadniane z dyrektorem Parku /zgodnie z art. 14 ust. 12 ustawy o ochronie przyrody/, a także głównym projektantem opracowywanego przez Jeleniogórskie Biuro Planowania Przestrzennego Planu ochrony Parku. Zgodnie z art. 14 ust. 9 ustalenia planu ochrony Parku są wiążące przy sporządzaniu planów zagospodarowania przestrzennego

x/ zatwierdzone w styczniu 1993;

Autorzy: Zespół pod kier. generalnego projektanta mgr inż. arch. Włodzimierza Szostka, "Pro-Urbi" + Przeds. Proj.-Usługowe, Wrocław.

- Opracowywany plan zagospodarowania przestrzennego gminy Szklarska Poręba jest uzgadniany z Parkiem, zwłaszcza w zakresie zagospodarowania turystycznego.

- Od 1 lipca 93 zapowiadano opłaty za wstęp na teren Parku, z których zwolnieni są mieszkańcy gmin: Szklarska Poręba, Piechowice, Karpacz, Podgórzyn, Kowary i Jelenia Góra /tylko z Sobieszowa/; przewodnicy posiadający ważną licencję wydaną przez Park, osoby przybyłe z Czech i spacerujące Drogą Przyjaźni, ratownicy GOPR, dzieci do lat siedmiu.

2.4.7. Działania samorządu gminy miejskiej oraz władz lokalnych dla likwidacji, bądź zmniejszenia, źródeł zagrożeń ekologicznych i degradacji wartości środowiska przyrodniczego:

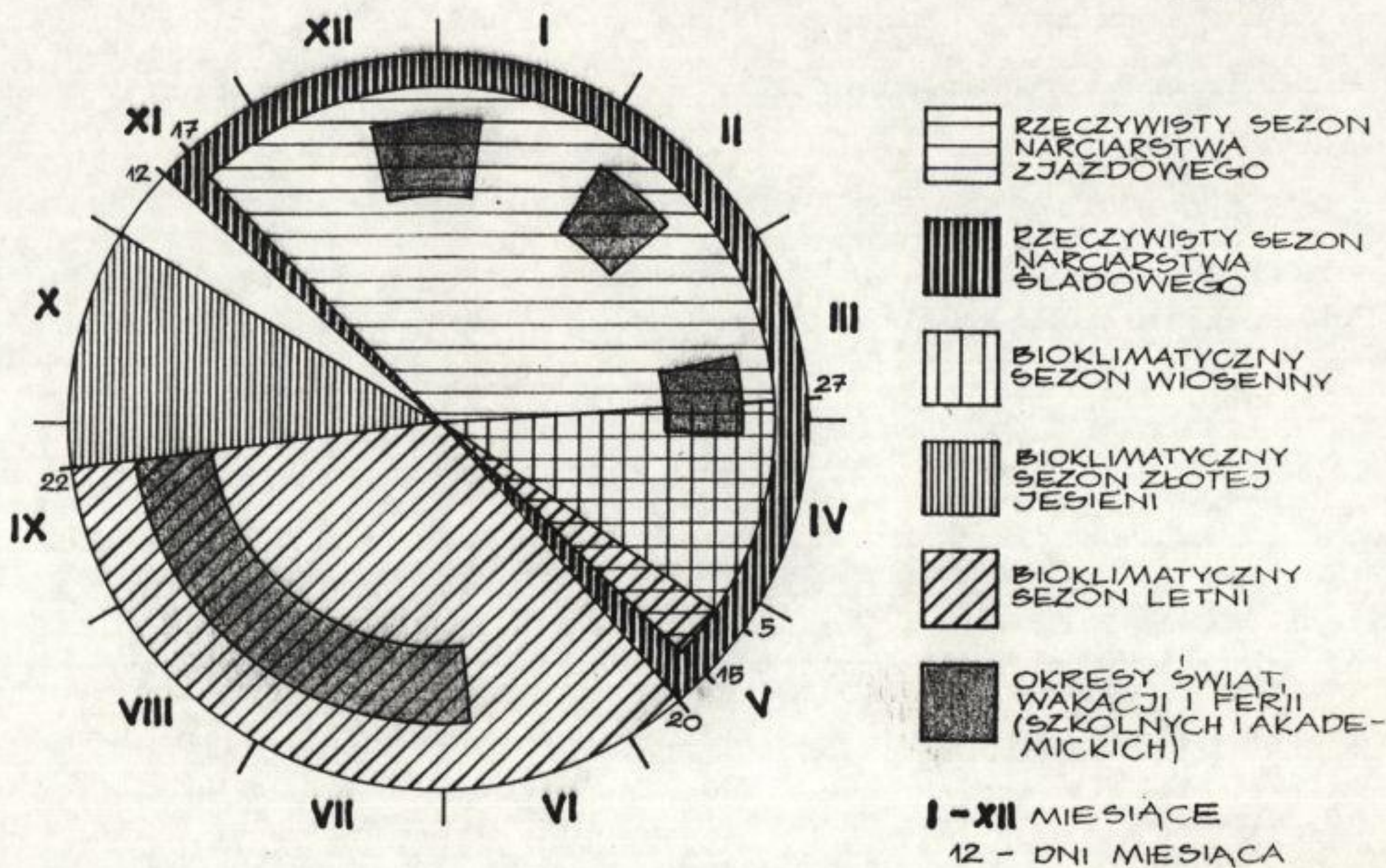
- uzyskanie kredytu z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w r. 1990 pozwalające na rozbudowę i modernizację oczyszczalni ścieków /skanalizowanych jest 60-70 % ścieków, pozostałe występują na terenach rozproszonego budownictwa/ w Szklarskiej Porębie Dolnej,

- opracowanie koncepcji gazyfikacji Szklarskiej Poręby w celu przestawienia systemów grzewczych w mieście na gaz/,

- rozważane możliwości wprowadzenia ogrzewania elektrycznego,

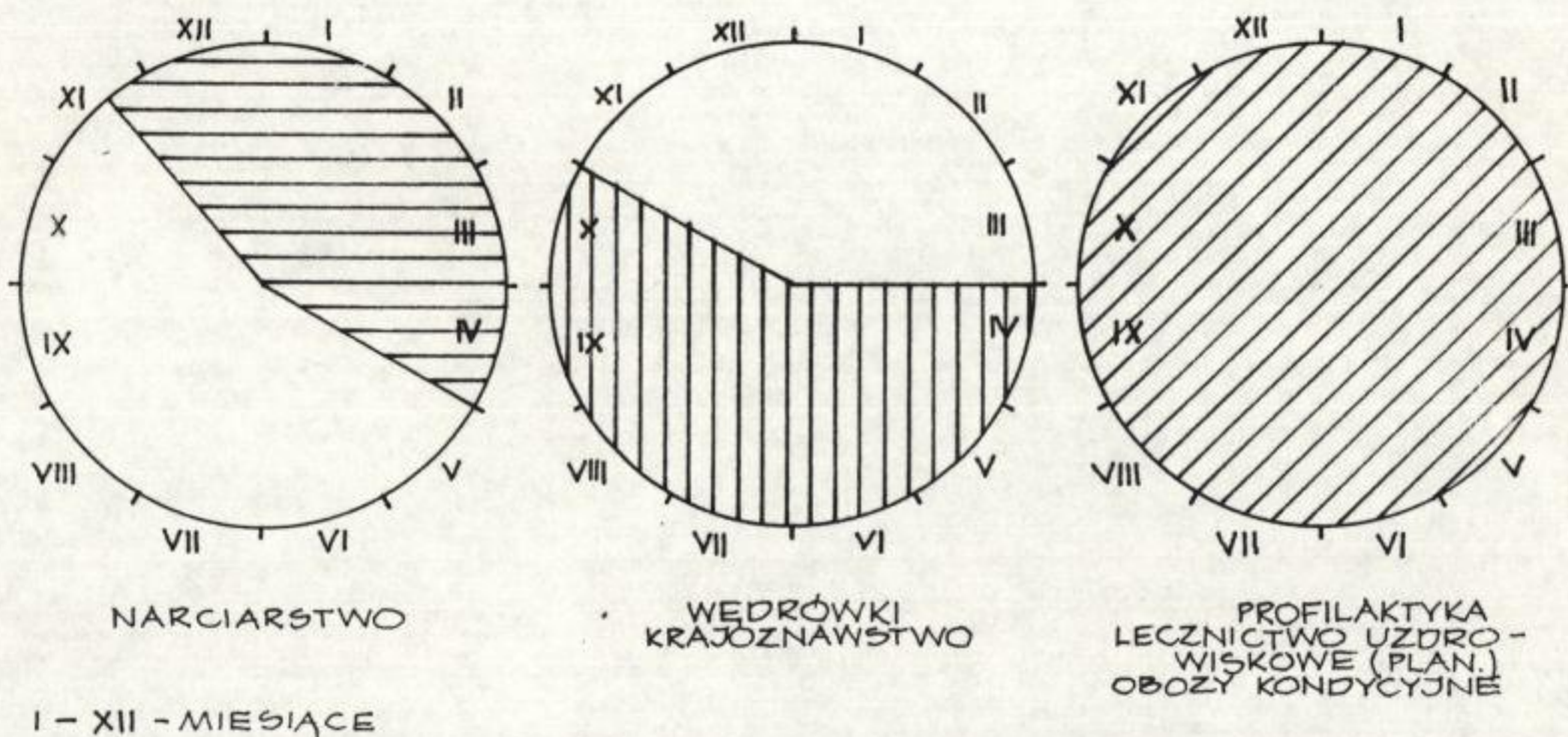
- projekt segregacji odpadów komunalnych i turystycznych,

- przynależność do Euroregionu "Nysa" /trójstronnego polsko-niemiecko-czeskiego porozumienia, którego jednym z głównych celów jest poprawa stanu środowiska obszaru przygranicznego/.

MOŻLIWOŚCI UPRAWIANIA PODSTAWOWYCH FORM TURYSTYKI Z PUNKTU WIDZENIA UWARUNKOWAN BIOKLIMATYCZNYCH W OKRESIE ROKU

RYC. 4

2.5. Działalność promocyjna

2.5.1. Akcje gminy miejskiej Szklarska Poręba na rzecz promocji turystycznej:

- ogłaszanie się w inwestycyjnym katalogu ofertowym województwa jeleniogórskiego,

- oferta inwestycyjna w II edycji Business Foundation Book,

- przygotowanie dyskietki z ofertami inwestycyjnymi na targi we Frankfurcie i Zgorzelcu, /1992/,

- informacje w prasie ogólnopolskiej: Rzeczpospolita, Rynek Turystyczny: artykuł w nr 10/93 + reklamy firmy Sudety IT, hotelu "Sudety" - FWP oraz w prasie lokalnej: Nowiny Jeleniogórskie z dodatkiem: Nowiny Turystyczne, miejscowe pismo: "Echo Szklarskiej Poręby" - od r. 93 jako "Biuletyn Samorządowy", "Lokalny Informator Turystyczny",

- prowadzenie Komputerowego Systemu Informacji Turystycznej przez firmę "Szrenica - it" pod patronatem Urzędu Miejskiego,

- przygotowywanie materiałów reklamowych poszczególnych firm turystycznych i obiektów w zróżnicowanej postaci: powielonych kartek, barwnych kart, składanek i in.,

- udział w targach turystycznych: w r. 92 - w Berlinie /30 przedstawicieli Oddziału Izby Turystycznej/, Poznaniu, Görlitz i Lipsku; w r. 93 - w Berlinie, Warszawie, Poznaniu, Görlitz i Lipsku,

- działalność Miejskiego Ośrodka Informacji Turystycznej /jednostka budżetowa/, prowadzącego szeroką działalność informacyjną, reklamową, sprzedaż map i przewodników, pośrednictwo w rezerwacji miejsc,

- sfinansowanie z budżetu miasta "Monografii Szklarskiej Poręby", dofinansowanie wydawnictw reklamowych,

- ufundowanie z budżetu miasta nagród dla zwycięzców imprez: Bieg Piastów, Puchar Karkonoszy, Giełda Piosenki Turystycznej.

2.5.2. Mapy, przewodniki i inne materiały publikowane

a./ Mapy

1. Góry Izerskie, 1:50.000, wyd. Eko-graf Wrocław, 1991
/mapa profesjonalna z bogatą treścią turystyczno-krajoznawczą/,
2. Mapa topograficzna Polski, arkusz Jelenia Góra, 1:200.000, wyd. Sztab Generalny Wojska Polskiego, Warszawa 1992
3. Szklarska Poręba - plan miasta, 1:10.000, wyd. Księgar-
nia Libra /plan szczegółowy z lokalizacją obiektów
i urządzeń turystycznych/,
4. Znakowane szlaki piesze województwa jeleniogórskiego,
wyd. COIT Oddział w Jeleniej Górze, 1992
/mapa fizyczno-geograficzna z opisem 84 szlaków/,
5. Szklarska Poręba /mapa lokalizacji hoteli i pensjonatów
wraz ze szczegółowymi informacjami i zdjęciami obiektów/
wyd. Eko-graf, Wrocław 1991.

b./ Przewodniki

1. Informator turystyczny. Województwo jeleniogórskie
1993/94, wyd. COIT Oddział Zielona Góra,
/informacje o obiektach i usługach turystycznych i poza-
turystycznych/,
2. Piotr Migoń: Karkonosze, Przewodnik, wyd. Eko-graf,
Wrocław 1992 /wydawnictwo profesjonalne: kolorowe mapki
i fotografie, opisy miejscowości i szlaków/,

3. Piotr Migoń: Szklarska Poręba, przewodnik turystyczny, wyd. Eko-graf, Wrocław 1993 /cechy, j.w. poz. 2/
4. Krzysztof Gołygowski: Szklarska Poręba i okolice, wyd. Agencja JER, Wrocław 1991, Księgarnia Libra, Szklarska Poręba 1991 /cechy, jak poz. 2/
5. Marek Staff /red./: Słownik geografii turystycznej Sudetów, tom 1: Góry Izerskie, wyd. PTTK "Kraj", Warszawa-Kraków 1989 /szczegółowe opisy wszystkich miejscowości i obiektów geograficznych i antropogenicznych z mapkami i fotografiami/.

c./ Biuletyny

1. Biuletyn Samorządowy, Szklarska Poręba /nr 1, 2, 1933/ /m.in. założenia do planu zagospodarowania przestrzennego/
2. Lokalny Informator Turystyczny, wyd. Urząd Miejski, grudzień 1992,
3. Bieg Piastów, informator, wyd. Komitet Organizacyjny, Szklarska Poręba 1992.

d./ Wydawnictwa promocyjne i reklamowe

1. Zarząd Miasta Szklarska Poręba /oferta inwestycyjna dla kapitału zagranicznego - tekst polski, angielski i niemiecki/, wyd. Urząd Wojewódzki w Jeleniej Górze /część informatora ogólnowojewódzkiego/,
2. Szklarska Poręba /kolorowy folder reklamowy Funduszu Wczasów Pracowniczych/, wyd. Agencja JER, Wrocław,
3. Hotel w górach /kolorowy folder reklamowy hotelu FWP "Budety"/ - wersja polska, angielska, niemiecka,
4. Szklarska Poręba /kolorowy folder reklamowy pensjonatów: Lena, Lotos, Gawra/,
5. "Mauritius" w Szklarskiej Porębie /kolorowy folder reklamowy Ośrodka Szkolenia, Sportu i Rekreacji PPOW Poczta Polska/

6. Witamy w Szklarskiej Porębie /opis 5 tras dla rowerów górskich/, wyd. Biuro Turystyki "Sudety-IT" oraz Kamix Sport Service ,
7. Szklarska Poręba /jednobarwna ulotka 3-językowa/, wyd. Al-Mar ,
8. Ulotka Biura Usług Przewodnickich "Traper" /2 wersje, odbitka ksero/,
9. Ulotka Domu Wczasowego "Bożena" /odbitka ksero/,
10. Ulotka pensjonatu "Bolko" /odbitka ksero/,
11. Pocztyówki kolorowe /Szklarska Poręba, wodospad Kamieńczyk/,
12. Plakat Bieg Piastów,
13. Kalendarz stołowy, wyd. Hotel FWP "Sudety" .

2.5.3. Braki w akcji promocyjnej:

- brak w materiałach reklamowych informacji o cenach noclegów w obiektach, np. pensjonatach /informacje te można znaleźć w Lokalnym Informatorze Turystycznym/,
- akcja promocyjna prowadzona w sposób mało planowy, nie skierowana na poszczególne fragmenty rynku.

2.5.4. "Wewnętrzna" promocja rozwoju funkcji turystycznej miasta wśród lokalnej społeczności, przygotowanie kadry turystycznej

- Brak w mieście tradycji "obsługi turysty", mimo istnienia 26 pensjonatów, 90 domów wczasowych i ok. 70 kwaterodawców. Przypisać to należy kilkudziesięcioletnim nawykom związanym z obsługą "turystyki socjalnej". Mimo wysokiego bezrobocia - brak chętnych do pracy w obiektach turystycznych, kuchniach itd..

- Dla przeciwdziałania tej sytuacji:

* Zarząd Miasta i Rada Oddziału PIT od lata '93 organizują konkurs na najlepszą placówkę turystyczną /cel: rozpowszechnienie prawidłowych wzorców bazy turystycznej i obsługi/,
Nagrody: reklama na koszt miasta, uzyskanie specjalnego "logo",
możliwość szkolenia w Szwajcarii.

* Kursy języka niemieckiego, /słabe zainteresowanie mieszkańców/.

* Propozycja specjalistycznej klasy turystycznej w miejscowym liceum ogólnokształcącym. Klasa ma zostać uruchomiona w roku szkolnym 1994/95.

2.6. Ekonomiczne uwarunkowania rozwoju turystyki.

2.6.1. Ludnościowe predyspozycje zatrudnienia w turystyce

- R.1990:-ogólna liczba ludności - 8.278
 - ludność w wieku produkcyjnym - 60,4 %
- Korzystny wskaźnik obciążenia demograficznego /stosunek liczby ludności w wieku nieprodukcyjnym/100 osób w wieku produkcyjnym - 65,6 %
- Wg NSP w r. 1988 - liczba osób zawodowo czynnych, - 4.173
 - w tym w dziale kultura fizyczna i turystyka najwyższy odsetek - 26,9 %^{x/}
- Poziom specjalizacji funkcjonalnej, czyli wskaźnik Florence'a /tj. poziom aktywności zawodowej ludności w poszczególnych funkcjach gminy w odniesieniu do przeciętnej sytuacji w kraju/ w Szklarskiej Porębie osiąga w dziale "kultura fizyczna, turystyka i wypoczynek"

x/ zgodność z obliczeniami własnymi autorów, w których ustalono liczbę zatrudnionych w turystyce na 1010 osób, tj. 24 %

wartość 36,7923^{x/}. Oznacza to, że aktywność zawodowa ludności Szklarskiej Poręby w tym dziale jest aż ponad 36-krotnie wyższa niż przeciętnie w kraju.

- Wielkość bezrobocia w końcu II kwartału 1993 - 538 osób, tj. 6,5 % liczby mieszkańców.

Wskaźnik bezrobocia w tym okresie - 13,6 % - jeden z najniższych w województwie jeleniogórskim, /przeciętny wskaźnik bezrobocia dla kraju - 14,6 %/.

2.6.2. Problemy przekształceń własnościowych bazy noclegowej.

- Struktura własnościowa obiektów noclegowych w ostatnich latach podlega ciągłym przemianom - z tendencją do prywatyzacji. Aktualnie jeszcze dominacja sektora państwowego:

- FWP - 15 obiektów - 900 miejsc noclegowych,
- zakłady pracy - 59 obiektów -

zaś w sektorze prywatnym:

- pensjonaty - 38 obiektów - 765 miejsc noclegowych,
- kwatery prywatne.

- Zaobserwowana stopniowa dekapitalizacja bazy FWP oraz zmniejszanie jej majątku wskutek:

a/ procesu reprivatyzacji obiektów FWP,

b/ procesu komunalizacji, a następnie prywatyzacji obiektów, /sprzedaż na wolnym rynku/.

- Kondycja ekonomiczna zakładowych ośrodków wypoczynkowych ściśle wiąże się z sytuacją finansową macierzystych zakładów pracy /prężnie działają nieliczne ośrodki, np.: Ośrodek Szkoleniowo-wypoczynkowy Polskiej Poczty "Mauritius"/. Upadające

x/ W województwie jeleniogórskim wyższym wskaźnikiem charakteryzuje się jedynie Karpacz - 56,2882. Wskaźnik Florence'a dla Jeleniej Góry wynosi 3,04.

i nieefektywne gospodarczo zakłady pracy pragną pozbyć się uciążliwych dla nich ośrodków przeznaczając je do sprzedaży lub wydzierżawienia.

2.6.3. Ogólna ocena efektów finansowych prowadzenia obiektów noclegowych w Szklarskiej Porębie /m.in. na podstawie ankiet/.

a./ Większość pensjonatów określa swoją działalność jako mało rentowną lub wręcz przynoszącą straty^{x/}. Główne przyczyny to:

- niska frekwencja klientów,
- wysokie koszty stałe, niejednokrotnie związane ze spłatą kredytów.

Poziom rentowności obiektów FWP uzależniony jest od stanu technicznego obiektów: najniższy w obiektach zaniedbanych, nieco wyższy w obiektach o dobrym stanie technicznym /od 0,07 do 0,24/.

b./ Zakładowe ośrodki czasowe w większości są nadal dotowane przez macierzyste zakłady pracy, poziom rentowności nie jest więc kategorią podstawową.

2.6.4. Konkurencyjność cenowa bazy noclegowej w Szklarskiej Porębie i miejscowościach konkurencyjnych /analiza cen pensjonatów Karpacza, Szklarskiej Poręby i Frankenwaldu - Niemcy

- Ceny usług świadczonych przez pensjonaty /ten rodzaj bazy noclegowej jest bardzo popularny wśród cudzoziemców, szczególnie wśród Niemców/:

x/ Opinie niniejsze mogą nosić cechy subiektywizmu, gdyż odnotowano niechęć właścicieli pensjonatów do podawania informacji o zyskach.

Analiza porównawcza cen usług noclegowych dla turystów zagranicznych w pensjonatach Szklarskiej Poręby i miejscowościach konkurencyjnych: Karpaczu i Frankenwaldzie /Niemcy/.

Lp.	Miejscowość	Kategoria	Cena w DM/Cena w zł. pol. x/		
			nocleg ze śniadaniem	nocleg + dwa posiłki	
1	2	3	4	5	
1.	Szklarska Poręba	A	20 - 25 240.000 - 300.000	30 - 35 360.000 - 420.000	
		B	12 - 18 144.000 - 216.000	20 - 15 240.000 - 300.000	
2.	Karpacz	A	22 - 30 264.000 - 360.000	35 - 40 420.000 - 480.000	
		B	13 - 20 156.000 - 240.000	22 - 25 264.000 - 300.000	
3.	Franken- wald /Niemcy/ 360 km od Berlina	A	25 - 43 300.000 - 516.000	34 - 57 408.000 - 684.000	
		B	19 - 30 228.000 - 360.000	28,5 - 45 342.000 - 540.000	

x/ - przeliczenia dokonano wg kursu z dnia 16.09.93 r. - 1 DM = 12.000,- zł

Źródło do tab. 1

1. Dane z ankiet przeprowadzonych z właścicielami pensjonatów w Szklarskiej Porębie /istnieje możliwość zaniżania danych!/.
- - - - -
2. "Karkonosze i Karpacz zapraszają" - folder wydany przez zarząd Miasta Karpacza, 1992 - folder przeznaczony do rozpowszechniania na terenie Niemiec.
3. Tourist - Information Frankenwald - katalog cenowy, 1992.
- - - - -

- Ogólne wnioski z analizy porównawczej cen:

a/ ceny noclegów wraz z wyżywieniem w Szklarskiej Porębie - średnio 15 % niższe niż w Karpaczu,

b/ ceny noclegów + śniadania w kategorii A - od 12-42 % niższe w Karpaczu i Szklarskiej Porębie niż we Frankenwaldzie,

c/ ceny usług noclegowych w kategorii A + dwa posiłki - średnio 38 % niższe w polskich pensjonatach niż w niemieckich,

d/ ceny noclegów wraz z wyżywieniem w pokojach kategorii B - przeciętnie 42 % niższe w polskich pensjonatach niż w niemieckich.

Konkluzja:

Różnice cenowe rzędu 40 % winny przyciągać niemieckich turystów, /pod warunkiem spełnienia pozostałych wymogów zróżnicowanych i bogatych ofert turystycznych/.

2.6.5. Analiza struktury budżetu Szklarskiej Poręby pod kątem korzyści uzyskiwanych z turystyki.

a./ W budżecie gminy miejskiej Szklarska Poręba na rok 1993 przewidziane wydatki na "turystykę i wypoczynek" /poz. 10 budżetu uchwalonego w marcu 93/:

- 776.900 tys. zł. /3,0 % wydatków
===== budżetu/

z czego:

- zabezpieczenie wąwozu "Kamieńczyka" - 150 mln. zł
- wydanie "Monografii Szklarskiej Poręby" - 250 mln zł
- reprezentacja walorów miasta na targach turystycznych w Berlinie i w Danii - 42 mln zł
- ufundowanie nagród dla zwycięzców imprez turystycznych i sportowych /Bieg Piastów, Puchar Karkonoszy, Giełda Piosenki Turystycznej/ - 42 mln zł
- Informacja Miejska - 125 mln zł
- udział w promocji miasta /wydania reklamowe/ - 2,5 mln zł
- organizacja imprez turystycznych dziecięcych i młodzieżowych: ferie zimowe w mieście, "Rajd Liczyrzepa", IV Turniej Samorządów Szkolnych, IV Dziecięcy Plener Malar-ski - 45 mln zł
- odnowa szlaków turystycznych - 20 mln zł
/w ramach zadań zleconych/
- pozostała działalność zlecona - 35 mln zł
- zakup sprzętu dla służby ratowniczej w rejonie Szklarskiej Poręby - 40 mln zł
- prowizja dla inkasentów pobierających opłatę miejscową - 25 mln zł

W innych pozycjach pozycjach wydatków z budżetu odnoszących się do gospodarki komunalnej /oczyszczanie miasta itd./ mieszczą się również pośrednio inwestycje bądź usługi świadczone zarówno mieszkańcom jak i turystom.

b./ Dochody Szklarskiej Poręby z turystyki dotyczą w mniejszym stopniu budżetu niż poszczególnych podmiotów gospodarujących-oferujących usługi turystyczne.

W "Planie dochodów i wydatków budżetowych oraz źródeł finansowania niedoboru na 1993 rok" /załącznik Nr 1 do Uchwały Nr XXVIII/162/93/ z "Turystyki i wypoczynku" /Dz.88/ przewiduje się uzyskanie

55.000 ~~tys.~~ zł /0,2 % dochodów budżetu/
=====

Kwota ta została uzyskana z Urzędu Wojewódzkiego jako forma dotacji celowej na działalność turystyczną /20 mln na rozbudowę ekościeżki i tras biegowych i 35 mln na informację turystyczną/.

Państwowa subwencja na rok 1993 = 5.556.130 tys. zł /21 % dochodów budżetu miasta/ - zostaje rozdysponowana na inne cele niż turystyka /oświata, inwestycje komunikacyjne itd./.

W niniejszym studium dokonano szacunkowych kalkulacji dochodów bezpośrednich i pośrednich z turystyki do kasy miejskiej:

- dochody bezpośrednie:

. opłata miejscowa - turystyczna

/3 tys.zł/osobę/1 noc/ = 350.000 tys.zł²/

. podatek od nieruchomości

/szacuje się 60-procentowy wpływ z

x/ w r. 1992 - wg roboczych materiałów uzyskanych z Urzędu Miasta.

podatków od nieruchomości związanych

z turystyką = 60% od 4.212.800 tys. zł =
= 2.527.680 tys. zł /9,8 %
dochodów
gminy/

Razem dochody bezpośrednie = 2.877.680 tys. zł /10,9 %
=====
dochodów
gminy/

- dochody pośrednie - udział gminy
w podatkach:

. 15 % wpływów z podatku dochodowego osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w sferze turystyki /właściciele pensjonatów, moteli, restauracji, barów itp./ oraz

. 5 % wpływów z podatku dochodowego os osób prawnych działających w sferze turystyki /domy czasowe FWP itd./

- razem 3.270.000 tys. zł,

z tego szacunkowo 60 % dotyczących podmiotów związanych z turystyką = 1.962.000 tys. zł /tj. 7,6 % dochodów gminy/
=====

Łącznie dochody bezpośrednie i pośrednie szacunkowo =

= 4.839.680 tys. zł /tj. 18,79 % dochodów z budżetu/

Dodając celowe dotacje Urzędu Wojewódzkiego - po stronie dochodów

szacunkowo: 4.894.680 tys. zł /18,79 % dochodów budżetu/
=====

zaś po stronie wydatków: 776.900 tys. zł

Bilans dodatni: 4.117.780 tys. zł /15,66 % budżetu/
=====

Wniosek: Gmina, której wiodącą funkcją jest turystyka /wskaźnik Florence'a = 36,79/, jeden z najważniejszych ośrodków sportów zimowych i turystyki całorocznej w kraju, powinna

bezwzględnie osiągać wyższe dochody z turystyki do kasy gminnej niż 15,66 %.

Wymaga to uregulowań prawnych.

Uwaga: Udział dochodów z turystyki w życiu miasta związany jest przede wszystkim z sektorem usługowym turystycznym i paraturystycznym /urządzenia służące jednocześnie mieszkańcom i turystom/, zyski z tej obsługi trafiają bezpośrednio do przedsiębiorstw i osób prywatnych.

Gmina miejska Szklarska Poręba żyje więc w znacznie szerszym zakresie z turystyki niż wskazywałby na to wskaźnik udziału dochodów w strukturze budżetu gminnego.

2.7. System organizacyjny turystyki

2.7.1. Instytucje zajmujące się organizacją i obsługą ruchu turystycznego:

- w Urzędzie Miejskim powołano w czerwcu 1993 r. stanowisko inspektora d/s turystyki i biuletynu samorządowego ściśle współpracującego z MOIT,

- Miejski Ośrodek Informacji Turystycznej finansowany z budżetu gminnego Szklarskiej Poręby,

- firma "Sudety-IT" - najprężniej działające biuro turystyki w Szklarskiej Porębie dysponujące zespołem obiektów sportowych /krzesełkową koleją linową, wyciągami orczykowymi, kortem tenisowym/

- pozostałe Biura Turystyki to: B.P. Centrum "Karkonosze",
B.T. "Al-Mar", B.P. "Schwarzer", B.T. "Łaba",

- spółka joint-venture Sudety-Lift, powstała 30 kwietnia 1993 r. z połączenia B.T. Sudety-IT oraz austriackiej firmy Arlberger Bergbahnen AG, która będzie eksploatowała już od

15 grudnia 1993 nową kolej linową na Szrenicę. Firma austriacka wniosła kapitał, know-how, nowoczesną technologię i urządzenia, strona polska natomiast prawo do dzierżawy terenów oraz swe doświadczenie w obsłudze ruchu turystycznego i działalności marketingowej^{x/}.

- . firma "Kamix-Sport"-Service, zatrudniająca 30 licencjonowanych instruktorów, - oferuje naukę jazdy na nartach i snow-board.
- . Towarzystwo Kolei Izerskiej powołane w celu reaktywowania linii kolejowej do Liberca /Czechy/ i ściśle współpracujące z miastami czeskimi.
- . Oddział Polskiej Izby Turystyki w Szklarskiej Porębie, skupiający właścicieli pensjonatów i zakładów gastronomicznych.
- . Komputerowy System Informacji Turystycznej "Szrenica-it" - pierwszy na Dolnym Śląsku punkt sieci, w skład którego mają wejść m.in. Jelenia Góra, Karpacz, Wrocław. System ten przygotowuje m.in. codzienne serwisy informacyjne o warunkach i możliwościach pobytu w Szklarskiej i wysyła do środków masowego przekazu.

2.7.2. Brak w Urzędzie Miejskim komórki zarządzającej turystyką w gminie, zajmującej się koordynacją działań wszystkich podmiotów świadczących usługi turystyczne, oraz działalnością marketingową /rozumianą jako prowadzenie systematycznych badań podażowej i popytowej strony rynku turystycznego/.

2.8. Ogólne prawne regulacje dotyczące gospodarki turystycznej w gminie

x/ Rynek Turystyczny Nr 10, Warszawa, październik 1993

2.8.1. Aktualny stan prawodawstwa

- Brak uregulowań prawnych odnoszących się wyłącznie do gospodarki turystycznej.

- Podstawowym aktem prawnym określającym zasady podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej w sferze turystyki jest ustawa z dnia 23 grudnia 1988 roku o działalności gospodarczej /Dz.U. Nr 41, poz. 324/. Zgodnie bowiem z definicją działalności gospodarczej jest nią "wszelka działalność wytwórcza, budowlana, handlowa i usługowa prowadzona w celach zarobkowych i na własny rachunek podmiotu prowadzącego taką działalność /art. 2 ust. 1/. Formy prawne prowadzenia działalności gospodarczej to: osoba fizyczna, przedsiębiorstwa państwowe, spółdzielnie oraz spółki dowolnego rodzaju.

- Ze względu na interdyscyplinarny charakter gospodarki turystycznej, aktów prawnych dotyczących sfery turystyki należy szukać m.in. w ustawach o prawie transportowym, ubezpieczeniowym, o kulturze fizycznej /Dz.U. Nr 34/84 poz. 181/, ochronie środowiska /Dz.U. 114 z 16.10.91 r./, w ustawie o stowarzyszeniach /Dz.U. Nr 20/89, poz. 104/ i wielu innych. Szereg przepisów nie jest między sobą spójnych i skoordynowanych, część problemów czeka na nowe akty legislacyjne w Sejmie.

- Ustawa z 8 marca 1990 roku o samorządzie terytorialnym /Dz.U. Nr 16, poz. 95 ze zmianami/ w art. 38 przewiduje wydanie ustaw określających odrębności ustrojowe gmin, wykonujących zadania o szczególnym charakterze /np. gmina uzdrowiskowa/.

- W ustawie z 14 grudnia 1990 r. o dochodach gmin i zasadach ich subwencjonowania w 1991 oraz o zmianie ustawy o samorządzie terytorialnym /Dz.U. Nr 89/90, poz. 518/ w art. 12

przewiduje się zwiększenie subwencji /liczby jednostek przeliczeniowych/ dla gmin:

a/ posiadających na swoim terenie

- uzdrowisko
- port morski
- przejście graniczne

b/ położonych na obszarze podlegającym szczególnym zasadom ochrony przyrody,

c/ położonych na obszarze o szczególnym zagrożeniu ekologicznym.

2.8.2. Przygotowane i postulowane akty prawne dotyczące rozwoju turystyki

- Wsparcie całokształtu potrzeb i działań w zakresie tworzenia polskiego przemysłu turystycznego procesem legislacyjnym. Przygotowanie przez UKAT projektu "Ustawy o świadczeniu usług turystycznych".
- Postulaty stworzenia podstaw regulacji prawnych umożliwiających ochronę prawną klienta oraz dostosowanie jakości usług do standardów europejskich.
- Przygotowanie projektów rozporządzeń Rady Ministrów w odniesieniu do:
 - rodzaju i kategorii zakładów hotelarskich,
 - zasad i trybu uzyskiwania koncesji i składania zabezpieczeń majątkowych przez organizatorów usług turystycznych,
 - wykonywania funkcji pilota i przewodnika turystycznego.
- Inicjatywy dot. wprowadzenia ulg w podatku dochodowym od turystycznych inwestycji uzupełniających.

2.8.3. Uwagi i propozycje dot. prawnych uregulowań w turystyce

- Wobec dotychczasowego braku wymagań szczególnych kwalifikacji profesjonalnych do prowadzenia działalności usługowej w sferze turystyki - eksperci zachodni /z Programu PHARE-TOURIN/ proponują rozszerzenie treści wymienionego w pkt. 3.6.2 projektu ustawy o koncesji na prowadzenie detalicznego biura podróży /oprócz prowadzenia działalności tour-operatorskiej/, co praktykuje się w większości krajów o rozwiniętej turystyce.
- W ustawodawstwie dotyczącym samorządu terytorialnego wprowadzić należy unormowania dotyczące funkcji gminy jako organizatora wypoczynku ludności, jak również samorządu - jako organu aktywizującego gospodarkę turystyczną w gminie, prowadzącą w konsekwencji do powstania nowych miejsc pracy, wzrostu dochodu ludności, wykorzystania i ochrony spuścizny naturalnej i historycznej.
- Zagospodarowanie turystyczne wymaga szczególnego traktowania w związku z obciążeniami środowiska - zazwyczaj łagodniejszymi niż przemysł. Pożądane zróżnicowanie wysokości i sposobu ustalania opłat za użytkowanie gruntów państwowych oraz podatku od nieruchomości.

3. WNIOSKI NA TEMAT PRZYDATNOŚCI USTANOWIENIA STATUSU TURYS-
TYCZNEGO GMINY /WSTĘPNE SFORMUŁOWANIE PRAW I OBOWIĄZKÓW
GMIN TURYSTYCZNYCH

3.1. Zebrany w rozdziale 2 materiał analityczny dowodzi, iż niezależnie od działań i licznych inicjatyw lokalnych Szklarskiej Poręby, jej wielotorowych sukcesów odzwierciedlających się w stałym widocznym postępie i wzroście ruchu turystycznego, odnotować można brak w dziedzinie turystyki:

a./ Wnikliwych danych statystycznych dotyczących stanu turystyki, efektów ekonomicznych, jakie przynosi gminie, jej skutków dla środowiska przyrodniczego;

b./ Profesjonalnie ocenionych możliwości penetracji wyjątkowo cennego środowiska naturalnego oraz norm jego ochrony;

c./ Długofalowego programu rozwojowego bazującego na wszechstronnej ocenie predyspozycji rozwojowych - w ujęciu marketingowym /ukierunkowanie produktu turystycznego na określone segmenty rynku/, z dostosowaniem instrumentów działań do oczekiwanej efektywności gospodarczej i społecznej;

d./ Skoordynowanych działań co do zakresu, treści oraz dystrybucji materiałów promocyjnych i informacyjnych - wynikających z realnych potrzeb /wysoko ocenione działania w zakresie promocji turystycznej są nieco żywiołowe, nie nastawione na konkretne segmenty rynku/;

e./ Spójnego systemu organizacji i zarządzania turystyką - wiążącego działania podmiotów publicznych i prywatnych /Oddział Izby Turystycznej takiej funkcji nie pełni/, w tym sterującego przygotowaniem i uznaniem kwalifikacji kadr turystycznych na różnych poziomach;

f./ Uprzywilejowania i doceniania podjętych działań dla

ochrony środowiska i rozwoju gospodarczego przez turystykę - strony organów państwowych, m.in. w postaci bodźców ekonomicznych.

Wyżej wymienione potrzeby mogłyby zostać zaspokojone, jeśli by ustanowiono status gminy turystycznej, w ślad za którym gmina byłaby zobowiązana do określonych działań i wspomagana niezbędnymi środkami i narzędziami prawnymi, ekonomicznymi oraz profesjonalnym doradztwem.

3.2. Wnioski dotyczące poszczególnych działów analiz /rozdział 2/ - wstępna propozycja obowiązków i przywilejów gminy posiadającej status turystyczny.

ad.2.1.: Problematyka zasobów turystycznych /walory turystyczne, baza turystyczna i inne/

2.1.A-1. Obowiązki gminy:

2.1.A-1. Przeprowadzenie inwentaryzacji zasobów turystycznych pierwotnych /obszary przyrodnicze, kulturowe, obiekty^{x/}, trasy i szlaki, a także zjawiska i imprezy/ stanowiące podstawę rozwoju turystyki w gminie, dla wskazania międzynarodowej rangi turystycznej, niezbędnej do otrzymania miana gminy turystycznej.

2.1.A-2. Przeprowadzenie inwentaryzacji bazy turystycznej:

- noclegowej,
- gastronomicznej,
- rekreacyjno-sportowej,
- rozrywkowej,
- obsługi informacyjnej,

x/ w gminach poza miejskich - miejscowości

- obsługi motoryzacyjnej,
- pamiątkarskiej,
- ewentualnie innych rodzajów,

wraz z określeniem standardu, stopnia wykorzystania /w tym przez turystów zagranicznych/, potrzeb rozwoju i restrukturyzacji.

2.1.A-3. Wyznaczenie w gminie stref dominacji funkcji turystycznej, w których inne funkcje gospodarcze muszą być podporządkowane turystyce.

2.1.A-4. Prowadzenie działań inwestycyjnych zgodnie z planami zagospodarowania przestrzennego: ogólnym dla całej jednostki administracyjnej, szczegółowymi dla obszarów szczególnej penetracji turystycznej.

2.1.A-5. Uzgodnienia wyż. wym. planów ze specjalistą wojewódzkim /bądź krajowym/ do spraw turystyki^{x/}, przedstawicielami ochrony środowiska naturalnego /Wojewódzki Konserwator Przyrody, Dyrektor Parku Narodowego/ i kulturowego /Wojewódzki Konserwator Zabytków/.

2.1.A-5. Utrzymanie ładu przestrzennego, zarówno w skali urbanistycznej, architektonicznej jak i małej architektury.

2.1.B. Prawa i przywileje gminy:

2.1.B-1. Priorytet w uzyskiwaniu pomocy z resortów/szczebla krajowego i wojewódzkiego/ turystyki, ochrony środowiska, komunikacji/i ewentualnie wybranych innych/ w zakresie doradztwa, inwestycji, wkładu finansowego w realizację niezbędnych, planowanych wcześniej przedsięwzięć, przede wszystkim związanych z utrzymaniem i poprawą warunków ekologicznych.

x/ Wymaga określenia, jakie osoby mogłyby pełnić rolę specjalisty.

ad.2.2. Ruch turystyczny

2.2.A. Obowiązki gminy

2.2.A-1. Uznanie Uchwałą Rady Gminy dziedziny turystyki jako wiodącej funkcji na obszarze gminy.

2.2.A-2. Określenie podstawowych form turystyki rozwijanych na terenie gminy, zgodnych z posiadanymi predyspozycjami.

2.2.A-3. Ocena pojemności turystycznej gminy /jednorazowej/: beznoclegowej i recepcyjnej - noclegowej,

2.2.A-4. Prowadzenie statystyki ruchu turystycznego - krajowego i zagranicznego, okresowe obliczanie wskaźników funkcji turystycznej, badanie trendów i weryfikacja przyjętych kierunków rozwoju.

2.2.B. Prawa i przywileje gminy

2.2.B-1. Otrzymywanie publikacji statystycznych GUS /i ew. innych/ dot. turystyki.

ad.2.3. Problemy dostępności komunikacyjnej

2.3.A. Obowiązki gminy:

2.3.A-1. Zapewnienie maksymalnej segregacji ciężkiego transportowego ruchu pojazdów zmotoryzowanych od wewnętrznego pieszego, /a w miarę możliwości i samochodowego/ ruchu mieszkańców i turystów^{x/}.

2.3.A-2. Zorganizowanie optymalnych powiązań komunikacji, między miejscami, do których dociera ruch zewnętrzny /dworce PKP, PKS, większe parkingi/, a urządzeniami rekreacyjno-sportowymi, ważniejszymi zespołami obiektów noclegowych i centralnym zespołem usługowo-handlowym.

x/ Jest to jeden z postulowanych warunków nadania statusu gminy turystycznej.

2.3.A-3. Podjęcie starań o zwiększenie liczby bezpośrednich połączeń kolejowych i autobusowych z największymi miastami generującymi ruch turystyczny, w tym wagonów sypialnych, pociągów ekspresowych itd. - choćby w szczytach sezonów letniego i zimowego.

2.3.A-4. Niezbędność włączenia się w automatyczną światową sieć telefoniczną.

2.3.B. Prawa i przywileje gminy turystycznej

2.3.B-1. Uwzględnienie w centralnych rozkładach jazdy PKP, PKS większej liczby połączeń bezpośrednich /patrz 2.4.A-3/.

2.3.B-2. Pomoc i priorytet w uzyskaniu automatycznych połączeń telefonicznych - krajowych i zagranicznych.

2.3.B-3. Usprawnienie /na przykład w ramach programu działań Euroregionu "Nysa"/ połączeń komunikacyjnych z ważnymi ośrodkami Czech i Niemiec, także z Pragą i Berlinem, w których znajdują się najbliższe lotniska bezpośrednich połączeń międzynarodowych.

ad.2.4. Ekologiczne problemy rozwoju turystyki

2.4.A.- Obowiązki gminy:

2.4.A-1. Ustalenie norm turystycznej pojemności środowiska naturalnego na terenach penetracji turystycznej, wyznaczenie obszarów zakazu inwestycji trwałych, komunikacji motorowej^{x/}; bieżąca kontrola powyższych ograniczeń.

2.4.A-2. Likwidowanie lokalnych źródeł zanieczyszczeń wód, powietrza, gleb oraz hałasu - dla nie przekraczania norm wyznaczonych przez status gminy turystycznej.

x/ dotyczyć może szczególnie gmin nizinnych

Występowanie o likwidację zanieczyszczeń zewnętrznych do jednostek odpowiedzialnych za ich emisję.

2.4.A-3. Prowadzenie monitoringu środowiska, podejmowanie akcji dla przeciwdziałania ujawnionym negatywnym zjawiskom.

2.4.A-4. Współpraca z Dyrekcją Parku Narodowego^{x/}, dla wynegocjowania form i wielkości użytkowania turystycznego nie degradującego środowiska naturalnego, /co długofalowo prowadziłoby do utraty pierwotnych zasobów decydujących o możliwościach rozwoju turystyki/

2.4.A-5. Stałe informowanie społeczeństwa i turystów /prowadzenie akcji na rzecz świadomości ekologicznej/, w pierwszym rzędzie dzieci i młodzieży, o niezbędności ochrony środowiska. Wykształcanie aktywnych form turystyki, w które włączone są elementy czynnej ochrony i rekultywacji środowiska.

2.4.A-6. Prowadzenie ekologicznych form gospodarki leśnej i rolnej /zdrowa żywność/.

2.4.B. Prawa i przywileje gminy turystycznej

2.4.B-1. Pomoc władz wojewódzkich i krajowych w akcjach podejmowanych zgodnie z p-tem 2.3.A. - merytorycznie i finansowo /np. sprzęt do monitoringu, imprezy i broszury pro-ekologiczne, urządzenia instalowane dla likwidacji zanieczyszczeń ekologicznych, neutralizacji odpadów komunalnych, rozwoju ekologicznych form gospodarki leśnej itd./.

x/ Parku Krajobrazowego w gminach, gdzie on istnieje.

2.4.B-2. Uzyskanie preferencyjnych kredytów na inwestycje pro-ekologiczne, możliwość uprzywilejowanego korzystania z kredytów zagranicznych o długich terminach spłat, a także z ekokonwersji /zamiany długów zaciągniętych przez Polskę w państwach zachodnich na inwestycje pro-ekologiczne/.

2.4.B-3. Ułatwione uzyskiwanie poparcia, wystąpień oficjalnych i konkretnych działań władz centralnych i wojewódzkich odnośnie do likwidacji zanieczyszczeń emitorów zewnętrznych zlokalizowanych poza gminą /krajowych i zagranicznych/.

ad.2.5. Promocja turystyczna

2.5.A. Obowiązki gminy:

2.5.A-1. Przygotowanie skoordynowanego programu własnej promocji turystycznej /gdzie?, w jakiej formie?/ na podstawie rozeznania rynku turystycznego; czynne włączenie się do promocji wyższego rzędu, np. w ramach woj. jeleniogórskiego, Regionalnego Zespołu d/s Rozwoju Turystyki na Dolnym Śląsku i Opolszczyźnie itd..

2.5.A-2. Opracowanie i używanie we wszystkich formach promocyjnych specjalnego graficznego znaku identyfikacyjnego /logo/ oraz zwięzłego hasła promocyjnego: w językach najczęściej używanych przez turystów. /Hasło powinno być wykreowane przez lokalne społeczeństwo, np. w drodze konkursu otwartego/.

2.5.A-3. Opracowanie, realizacja i bieżąca konserwacja atrakcyjnego graficznie i merytorycznie zestawu tablic, map i informacji przydrożnych oraz znaków i piktogramów, szczególnie przy wjazdach, rozwidleniach dróg, parkingach.

- 2.5.A-4. Współpraca z wykwalifikowanymi ośrodkami, w tym z Jeleniogórskim Oddziałem Centralnego Ośrodka Informacji w zakresie poziomu merytorycznego treści, rodzajów, nakładu, ceny i dystrybucji materiałów promocyjnych^{x/}.
- 2.5.A-5. Rozszerzenie działania sprawnego Miejskiego Biura Informacji Turystycznej na sieć komputerowo powiązanych punktów /np. na przejściu granicznym, przy stacji wyciągu narciarskiego, w Hotelu "Sudety" itp./.
- 2.5.A.6. Promocja wzorców obsługi turystów, standardów bazy turystycznej, czystości, gościnności, kreowania tożsamości wśród mieszkańców gminy /bardzo ważne!/, akcje szkoleniowe itp..
- 2.5.A-7. Dbanie o wartość estetyczną i artystyczną sprzedawanych pamiątek, widokówek itd..

2.5.B. Prawa i przywileje gminy

- 2.5.B-1. Uzyskanie prawa /lub zwolnienia/ zniżek z opłat w promocji gminy na polskich targach turystycznych; możliwość ulg na międzynarodowych targach posiadających ekspozycje polskie.
- 2.5.B-2. Posiadanie przywileju używania znaku: "Teraz Polska" /np. przy wjeździe do miasta, gminy/.
- 2.5.B-3. Priorytet w kontaktach z zagranicznymi placówkami promującymi polską turystykę, ewentualnie niektórymi ambasadami.

ad.2.6. Ekonomiczne problemy rozwoju turystyki

x/ w Polsce obserwuje się brak koordynacji, a niekiedy marnotrawstwo wkładu finansowego w drukowaniu, a przede wszystkim dystrybucji promocyjnych materiałów turystycznych.

2.6.A. Obowiązki gminy

2.6.A-1. Zobowiązanie Rady Miejskiej /Gminnej/ do przeznaczania na turystykę w wydatkach z rocznego budżetu kwoty nie niższej niż ustalony statutem procent; przy czym wydatki te mogłyby dotyczyć także zakresu paraturystycznego, to znaczy inwestycji służących zarówno mieszkańcom jak i turystom, /np. ochrona środowiska, techniczna infrastruktura komunalna, jezdnie i chodniki, rewaloryzacja budynków, zielen miejska/.

2.6.A-2. Prowadzić syntetyczne, ale ciągłe, badania marketingowe w turystyce, w tym podaży i popytu na usługi turystyczne, co pozwoli Radzie Gminy uzyskać informacje na temat korzyści finansowych z turystyki.

2.6.A-3. Szukanie gospodarczych inicjatyw - dla podniesienia wartości turystycznych miasta /gminy/, społeczne i zawodowe organizacje celowe związane z konkretnymi działaniami pro-turystycznymi i pro-ekologicznymi.

2.6.B. Prawa i przywileje gminy

2.6.B-1. Zoptymalizowanie poboru opłat miejscowej i klimatycznej w odniesieniu do wysokości, zróżnicowania wg standardu bazy noclegowej lub sezonowości, sposobu odprowadzania opłaty miejscowej do budżetu centralnego /np. ryczałtem/.

2.6.B-2. Przebudowa systemu podatkowego w kierunku pozostawienia większej części aktywnych podatków /tj zależnych od efektów działań gospodarczych/ na szczeblu gminy, do ich własnej dyspozycji.

2.6.B-3. Ewentualność pobierania przez Urząd Gminy lokalnego zmodyfikowanego podatku od podmiotów turystycznych, który trafiałby bezpośrednio do i w całości do budżetu gminy.

2.6.B-4. Przyznanie gminie turystycznej dodatkowych subwencji z budżetu państwa na mocy ustawy o subwencjach przeznaczonych na ważne dodatkowe zadania gminy, a jednocześnie ograniczenia w gospodarczym poza-turystycznym rozwoju gminy w związku z koniecznością ochrony naturalnych zasobów występujących na jej obszarze.

2.6.B-5. Utworzenie preferencyjnych kredytów na działalność turystyczną w gminie wobec niespełniania tej roli należyć np. przez Bank Turystyki /obecnie Bank Wschodnio-Europejski/ udzielający kredytu z roczną karencją, tylko na 36 % rocznie.

ad.2.7. System organizacji turystyki

2.7.A. Obowiązki gminy

2.7.A-1. Oprócz stanowiska Inspektora do spraw turystyki przy Urzędzie Miasta /Gminy/, którego funkcja dotyczyć winna głównie odcinka administracyjnego i koordynacji międzybranżowych działań komunalnych /w większych gminach turystycznych może to być kilkusobowy Referat d/s turystyki/ pożądane jest stworzenie lokalnej organizacji /zarządu/ turystycznej o charakterze publiczno-prawnym^{x/} stymulującej prawidłowe działania marketingowe, kształtowanie świadomości turystycznej i ekologicznej mieszkańców, rozwijania przedsiębiorczości, koordynacji działań promocji turystycznej, kontroli jakości usług i standardów bazy.

x/ Funkcję taką mógłby pełnić Regionalny Oddział Izby Turystycznej, pod warunkiem zmiany zakresu jego działania.

2.7.B. Prawa i przywileje gminy

2.7.B-1. W skonstruowaniu najwłaściwszych dla danej gminy form zarządzania turystyką^{x/} powinna pomagać merytorycznie i organizacyjnie, /a także finansowo w okresie rozruchu/ państwowa jednostka administracyjna wyższego rzędu, która oprócz udzielania konsultacji czuwałaby nad zgodnością działań z kierunkami rozwoju polskiej gospodarki turystycznej i ochrony środowiska.

ad.2.8. Problematyka ogólnych regulacji prawnych

2.8.A. Obowiązki gminy:

2.8.A-1. Gmina turystyczna winna uznać za prawo lokalne wszystkie ważne postanowienia wymienione w pkt. 2.1.A- do 2.7.A, które wymagają uchwał Rady Gminy.

2.8.A-2. Gmina turystyczna winna wprowadzić do swego statusu hasła o uznaniu funkcji turystycznej za ważną dziedzinę gospodarczą.

2.8.B. Prawa i przywileje gminy:

2.8.B-1. Postulaty wymienione w punktach 2.1.B-1, 2.3.B-3, 2.4.B-1 do 2.4.B-3, 2.5.B-1 do 3, 2.6.B-1 do 5 wymagają regulacji prawnych na szczeblu centralnym, niektóre z nich - na szczeblu wojewódzkim. Regulacje te winny być zawarte w statucie gminy turystycznej.

x/ Na przykład w mniejszych gminach istnienie zarządu uznać można za zbędne, natomiast przewidywać zarządy zespołu gmin /w przyszłości powiatów/.

4. WNIOSKI SUMARYCZNE - PROPOZYCJE ORGANIZACJI I TRYBU
USTANOWIENIA STATUSU

Założenia wyjściowe studium potrzeb ustanowienia statusu gminy turystycznej /rozdział 1/ oraz wyniki szczegółowego rozpatrzenia stanu, uwarunkowań i barier rozwoju turystyki na przykładzie gminy miejskiej Szklarska Poręba wykazują, że pożądane jest wprowadzenie takiej regulacji prawnej jako mechanizmu stymulującego i ułatwiającego rozwój aktywnych samorządowych jednostek terytorialnych, tak w odniesieniu do gospodarki, jak i ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego oraz społecznej przedsiębiorczości.

Dla zrealizowania koncepcji prawnych regulacji dotyczących gmin turystycznych zakłada się:

1. Przygotowanie i zatwierdzenie przez Sejm ustawy o gminach turystycznych /na wzór projektu ustawy o gminach uzdrowiskowych/ ze względu na konieczność wieloresortowych działań i uzgodnień.

Tekst tej ustawy powinien być skoordynowany z tekstami innych współzależnych przepisów zawartych w odpowiednich ustawach^{x/} /o działalności gospodarczej, o samorządzie terytorialnym, o ochronie i kształtowaniu środowiska, o ochronie dóbr kultury, o prawie budowlanym, o zagospodarowaniu przestrzennym i innych/, bądź też proponować zmiany odnośnych przepisów.

2. W projekcie ustawy winny być uregulowane problemy, które stanowią odrębności ustrojowe gminy turystycznej, a więc:

- definicja gminy turystycznej,
- kryteria i przesłanki uznania gminy /miasta/ za turystyczną,
- tryb nadania statusu gminy /miasta/ turystycznej,

x/ część ustaw czeka na zatwierdzenia przez Sejm

- regulacje, uprawnienia i ograniczenia w stosunku do działalności budowlanej, gospodarczej, planowania przestrzennego itp.,
- ograniczenia określonych form działalności w wyodrębnionych obszarach penetracji turystycznej, w których inne funkcje gospodarcze powinny być podporządkowane turystyce,
- zaprojektowanie prawa do dodatkowych subwencji z budżetu państwa, premiujących ekologicznie pożądane formy rozwoju, rezygnację z form intensywnego zagospodarowania przestrzennego,
- określenie optymalnych struktur organów zarządzających sprawami turystyki w gminie, ich kompetencje, zasady współdziałania z organami samorządowymi gminy turystycznej,
- określenie organów nadających status gminy turystycznej.

3. Proponuje się, aby status gminy turystycznej nie był nadawany odgórnie terytorialnym jednostkom samorządowym wyznaczonym w ramach kategoryzacji gmin /tak, jak to proponowano uprzednio/, lecz, aby stworzyć możliwość ubiegania się przez gminy o uzyskanie takiego miana, stanowiącego wyróżnienie i ważny element promocji turystycznej.

Gmina ubiegająca się o miano turystycznej zobowiązana byłaby do udowodnienia komisji nadającej status^{x/}, rekrutującej się z przedstawicieli różnych dziedzin powiązanych z turystyką, bądź działającej w ramach UKFiT, spełniania wymaganych warunków dotyczących: infrastruktury komunalnej, dostępności komunikacyjnej, odpowiadającego normom stanu powietrza i wody, standardu bazy turystycznej, lokalnych uregulowań prawnych /decyzja Rady Gminy o uznaniu turystyki za wiodącą dziedzinę gospodarczą w

x/ Do ustalenia pozostaje miejsce działania komisji.

całej gminie, bądź jej wyodrębnionych obszarach/, podjętych i zrealizowanych inicjatywach rozwojowych, w tym promocji turystycznej, ewentualnie także określonego udziału turystyki zagranicznej.

W zamian za to gmina otrzymałaby szereg uprawnień i przywilejów, o których mowa w rozdziale 3 /wnioski B/, a także nobilitację swego turystycznego charakteru. Stanowić to może bodziec działania pro-turystycznego dla mieszkańców oraz bodziec odwiedzenia jej przez turystów. Ponadto, wobec kształtowania swego image i optymalizowania zagranicznej promocji turystycznej, a także działalności o charakterze marketingowym /prowadzonej przez specjalistów/ - następowałoby zwiększenie ruchu turystycznego, lepsze wykorzystanie istniejącej infrastruktury turystycznej dające wyższe korzyści ekonomiczne i cywilizacyjne gminie.

4. Jako ważne następstwa i obowiązki spadające na gminę /przy aktywnym udziale merytorycznym i finansowym Państwa/ należy potraktować kompleksowe działania aktywizacyjne, takie jak:

- długookresowy, wielobranżowy program rozwojowy turystyki wytyczający najbardziej pożądane dla społeczeństwa i środowiska przestrzennego - naturalnego i kulturowego-kierunki rodzajowe i wielkościowe użytkowania i zagospodarowania turystycznego;
- określenie systemowego wzorca w zakresie szkolenia kadr dla obsługi i zarządzania turystyką na różnych poziomach wykształcenia tak w miejscowych szkołach i na kursach dokształcających /m.in. dla osób bezrobotnych i przekwalifikowujących się zawodowo, kursach językowych, kultury i stylu życia krajów proveniencji turystów itd./ jak i pozyskania do pracy wysoko kwalifikowanych menedżerów wykształconych na uczelniach o pro-

filu turystycznym:

- opracowanie i zatwierdzenie ogólnego planu zagospodarowania przestrzennego dla gminy uwzględniającego wyznaczenie obszarów penetracji turystycznej, w których prowadzona ma być gospodarka nastawiona głównie na cele rozwoju turystyki, a także projektów szczegółowych kształtowania ładu przestrzennego;

- prowadzenie statystyki ruchu turystycznego /wg kategorii GUS - zmodyfikowanych w r. 1992/, monitoringu zjawisk turystycznych /np. we współpracy z Instytutem Turystyki/ i przemian środowiska przyrodniczego, z próbą korzystania z funduszy zagranicznych, programu ekokonwersji itp.

Lista wniosków A /zobowiązania gminy/ i B /uprawnienia gminy/ spisanych w rozdziale 3 wykracza być może swą rozległością i rozmaitością poza realne możliwości wprowadzenia w życie w obecnych polskich uwarunkowaniach gospodarczych i prawnych.

Ich zasadniczym celem jest jednak przełamanie tych barier rozwojowych i niespójnych regulacji, które prowadzą do marnotrawienia cennych inicjatyw, podejmowania żywiołowych, nie zawsze prawidłowych działań aktywizacyjnych, niemożności sprostania trendom i naporom rosnącego ruchu turystycznego będącego dla wielu gmin szansą przezwyciężenia bezrobocia i osiągnięcia postępu socjalno-cywilizacyjnego.

W ślad za niniejszą pracą winny być rozpoczęte konkretne działania merytoryczne i prawne dotyczące sformułowania szczegółowych kryteriów i określenia trybu nadawania statusu gminy turystycznej.

L I T E R A T U R A

1. Aktualności Turystyczne - nr 4 z 15.11.93, WIT;
2. "Aktywizacja strefy zachodniej Polski przez rozwój turystyki"
- zesp. autorski pod kier. doc.R.Przybyszewskiej-Gudelis,
Instytut Turystyki, zlec. UKFiT, Bydgoszcz 1992;
3. Biuletyn Samorządowy - Szklarska Poręba, nr 112/1993;
4. Fisteck Józef: "Orzeczenie hydrogeologiczne w sprawie możliwości zaopatrzenia w wodę radoczną planowanych w Szklarskiej Porębie Zakładów przyrodo-leczniczych" - Wrocław, luty 1974;
5. Fisteck Józef: -"Wnioski dla władz gospodarczych pod kątem rozwoju sieci osadniczej, przemysłu, ochrony środowiska i zapewnienia odpowiedniej siły roboczej przy funkcji wczasowo-uzdrowiskowej regionu jeleniogórskiego" - Wrocław, październik 1972;
6. Gołygowski Krzysztof - "Szklarska Poręba i okolice" - Agencja - JER Wrocław - , Szklarska Poręba 1991;
7. "Gospodarka lokalna wojew. jeleniogórskiego w I kwartale 93"
- WUS Jelenia Góra, maj 1992;
8. "Gospodarka turystyczna w Polsce - Założenia rozwojowe" -
Urząd Kultury Fizycznej i Turystyki, Warszawa, 1992;
9. Iwicki Stefan - "Dostępność komunikacyjna Polski dla zagranicznej turystyki przyjazdowej" - Instytut Turystyki,
Bydgoszcz 1993;
10. "Karkonosze polskie" - red. Alfred Jahn - PAN - Oddział we Wrocławiu, Karkonoskie Tow. Naukowe w Jeleniej Górze,
1985;

11. "Kierunki rozwoju produktu turystycznego Dolnego Śląska i Opolszczyzny" - zesp. autorski pod kier. dr M. Drzewieckiego, Instytut Turystyki, Bydgoszcz 1993;
12. Miejski Informator Turystyczny - Szklarska Poręba - wydanie I - kwiecień 1993, "Szrenica-it";
13. Migoń Piotr - "Karkonosze" przewodnik - Eko-Graf Wrocław, 1992;
14. Olszewska Anna - "Szklarska Poręba przez cały rok" - Rynek Turystyczny nr 10/12/93;
15. Pismo /odpowieź na pismo Instytutu Turystyki - Z-d w Bydgoszczy/ z-cy dyrektora Karkonoskiego Parku Narodowego, mgr inż. J. Szafrana z dn. 17.11.93 r. /zn. spr. NZ-74-758/93/;
16. Raport o stanie środowiska w województwie jeleniogórskim w 1992 roku -, WIOS, Jelenia Góra 1993;
17. Rocznik statystyczny województwa jeleniogórskiego - WUS Jelenia Góra 1991;
18. Rozporządzenia Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 12 lutego 1990 r. w sprawie ochrony powietrza przed zanieczyszczeniem; Dz.U. Nr 15 z 14.03.90;
19. Sprawozdanie z pomiarów stężeń zanieczyszczeń pochodzenia energetycznego w Szklarskiej Porębie przeprowadzonych za pomocą mobilnej stacji pomiarowej "Hariba" w dniach od 4 do 8 maja 1993 r. - mps, WIOS Jelenia Góra 1993;
20. Stan gmin województwa jeleniogórskiego w 1991 roku, WUS Jelenia Góra, marzec 1992;

21. "Stan obecny i perspektywy rozwoju turystyki /wybrane problemy/" - UKFiT, 1993;
22. Szklarska Poręba - założenia do miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego - zespół autorski pod kier. głównego projektanta mgr inż. arch. Włodzimierza Szostka - "Pro-Urbi" - Przedsiębiorstwo Projektowo-Usługowe, Wrocław listopad 1992;
23. Ustawa z dnia 31 stycznia 1980 r. o ochronie i kształtowaniu środowiska; Dz.U. Nr 3 z 11.02.80;
24. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie terytorialnym; Dz.U. Nr 16 z 19.03.1990;
25. Ustawa z dnia 14 maja 1990 r. o podziale zadań i kompetencji określonych w ustawach szczególnych pomiędzy organy gminne a organy administracji rządowej oraz o zmianie niektórych ustaw; Dz.U. Nr 34 z 26.05.1990;
26. Ustawa z dnia 18 maja 1990 o zmianie ustawy o samorządzie terytorialnym oraz innych ustaw; Dz.U. Nr 34 z 26.05.1990;
27. Ustawa z dnia 14 grudnia 1990 o dochodach gmin i zasadach ich subwencjonowania w 1991 r. oraz o zmianie ustawy o samorządzie terytorialnym; Dz.U. nr 89 z 24.12.1990;
28. Ustawa z dnia 16 października 1991 o ochronie przyrody; Dz.U. Nr 114 z 12.12.1991;
29. "Vademecum menedżera turystyki" cz. II "Kierowanie", red. A.Kornak, COIT, Warszawa, 1991;
30. Walkowiak Dorota - "Mechanizmy i ekonomiczne instrumenty wpływające na rozwój turystyki", w gminach - Instytut Turystyki, 1992;

31. Wojciechowska Jolanta - "Aktywizacja wsi poprzez działalność turystyczną" - Katedra Geografii Miast i Turyzmu Uniwersytetu Łódzkiego; zlec. UKFiT; Łódź, Warszawa, 1992;

BIBLIOTEKA IT
Zbiornik Prac
Naukowo-Badawczych